

דברי הכנסת

הישיבה העשרים-וחמש של הכנסת השלוש-עשרה

יום שלישי, כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:06

תוכן העניינים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
ברכת יושב-ראש הכנסת את חברי מרכז ההתנדבות בישראל	
שאלות ותשובות	
אמנה לאיסור הפצת נשק כימי	
עלות בדיקות חשמל בדירות חדשות	
קידוחי נפט בישראל	
צמצום רכישות נפט ממקסיקו	
מחיר הדלק לצרכן	
הצעה לסדר-היום	
הצורך בהגברת הפעילות של ארגוני המתנדבים	
הצעה לסדר-היום	
קליטת עלייה	
הצעה לסדר-היום	
ארגוני המתנדבים ותפקידם בנושא העלייה והקליטה	
הצעה לסדר-היום הגבלות תנועה של עולים חדשים שלוו כספים מבנק עידוד	
הצעה לסדר-היום	
שילובם של מדענים חוקרים וממציאים עולים חדשים	
בחיי המדע והכלכלה בישראל	
הצעה לסדר-היום	
הכרזת עובדי תע"ש על סכסוך עבודה	
הצעה לסדר-היום	
עיתידם של עובדי התעשייה הצבאית	
הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992	
(קריאה ראשונה)	
ברכת היושבת-ראש את משלחת האגודה הפרלמנטרית גרמניה-ישראל	
הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992	
(קריאה ראשונה)	
ברכת חבר הכנסת ד' תיכון את משלחת האגודה הפרלמנטרית גרמניה-ישראל	
הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין	
התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992	
(קריאה ראשונה)	

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו פותחים את ישיבת הכנסת, יום שלישי, כ"א בחשוון התשנ"ג, 17 בנובמבר 1992.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת: החלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע משכורותיהם של שופטים; וכן מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושאים: עתיד המפעל "סולתם"; העסקת עובדים זרים בענף הבנייה; הצורך להסדיר את תפקודו התקין של מגן-דוד-אדום. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

ברכת יושב-ראש הכנסת את חברי מרכז ההתנדבות בישראל

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אורחים נכבדים, אני רוצה להתנצל על האיחור הקל בפתיחת הישיבה. הסיבות הן ריבוי האורחים וההכנות הכרוכות בכך מעבר לכל המצופה, אבל זו סיבה טובה אפילו לאיחור קל, ואני רוצה לברך כן את כל האורחים שלנו.

אנחנו מקדישים את ראשיתו של סדר-היום שלנו לדיון בעניין חשוב, עניין שקשור בקליטת עלייה, ובעיקר בקליטת ילדי עולים. האורחים שלנו היום, היושבים אתנו כאן, פעילים, אם לומר, בגדול, במסגרת המרכז להתנדבות בישראל. המרכז להתנדבות מאגד בתוכו ארגונים וולונטריים רצוניים וציבוריים, המפעילים מתנדבים בשירותים החברתיים. הוא עושה לקידומה של ההתנדבות בישראל באמצעות פעולות הסברה לציבור, ייעוץ והדרכה לארגוני מתנדבים, מתנדבים בכוח ובפועל ולגורמים אחרים במגזר הציבורי והפרטי, וכן הוא עוסק בייזום מפעלים לטיפוח ההתנדבות בישראל. המרכז נתמך על-ידי מתנדבים, וזה הטעם המיוחד שבו, ארגונים רצוניים ופרטיים, ומשרדי הממשלה, המסייעים לכל אלה.

במסגרת המרכז הזה יש פורומים שונים, ובאופן ייחודי אנחנו מארחים היום את הפורום של הארגונים המתנדבים לקליטת עלייה, ובעיקר לקליטת ילדי עולים. מפעל קליטת ילדי עולים מתמשך על פני ההיסטוריה הציונית כולה, וכאן אולי רצוי להזכיר את מרכזו ולבו של אותו מפעל מאז ייסודה של עליית הנוער על-ידי הנרייטה סאלד, על-ידי קודמיה, אנשים מרכזיים בתנועה הציונית ואלה שבאו אחריה, ואחר-כך כמובן כל הפעילות הארגונית אשר מסביב למפעל הזה. אולי כדי להמחיש את היקף הפעולה אציין, שמאז 1989, במשך שלוש השנים האחרונות, נקלטו בישראל יותר מ-100,000 ילדי עולים. המינהל הממלכתי והמינהל הציבורי בישראל, רובו, ובעיקר בשעות של עלייה גדולה, מכוון למטרה קדושה זו, שהיא אחת ממטרות היסוד של מדינת ישראל: קיבוץ כל גלויותינו וגרימה לכך שהיהודים מכל קצות תבל יגיעו לכאן.

אבל, הרצון הטוב, כל החקיקה והפעילות הנלווית אל החקיקה ויישומה של החקיקה אין בהם די, מכיוון שבדרך הטבע אלה מפעלים כל כך גדולים, שבהם גם הרצון הטוב של המחוקק ושל המבצע ושל כל המערכות הציבוריות הרשמיות איננו מספיק, ולא אחת יש תקלות, יש שיבושים, אפילו פה ושם תעתועים שלא מתוך רצון רע, והציבור הגדול של המתנדבים הוא הגורם אשר מכניס למפעל הזה גם את הגמישות הנחוצה, גם את הקשר למוסדות השלטון, ובעיקר את הלב הפתוח לפעילות הברוכה הזאת.

מעבר ממדינה למדינה, ובעיקר כאשר מדובר במעבר ממשטרים טוטליטריים, מארצות שמתרחשת בהן מלחמה, מארצות אשר בהן יש לא אחת אווירה קשה כלפי יהודים, לעתים גם התפרצויות אנטישמיות, המעבר הזה לכאן כרוך כמובן בהתפעמות של חבלי משיח, אבל גם בקשיים הקשורים לקליטה. ודווקא הילדים הם לא אחת קורבן לקשיים האלה, מכיוון שהם צריכים את הסביבה הטבעית, את הסביבה שבה הם גדלו, את הרוך, את המסגרת החינוכית, את תשומת הלב המיוחדת, ולא תמיד ההורים אשר באים אתם מסוגלים להעניק להם כאן בארץ החדשה את מה שהעניקו להם שם. זאת ועוד, לא אחת באים לכאן ילדים ללא הורים. זו ההזדמנות לברך על המפעל הגדול של הבאת ילדים, גם בימים ובשעות אלה, מארצות שבהן מתרחשת מלחמה ויש שפיכות דמים וקיימת סכנה מוחשית לחייהם ולשלומם.

על כן אני רוצה לברך בשם הכנסת את כל הפעילים והמארגנים ואת כל הציבור הגדול הזה בברכת "יישר כוח" על מפעלם החשוב ולאחל להם הצלחה; ולנו יש סיבות די הצורך כדי שנצטרך את הארגונים האלה ואת הקהל הטוב הזה גם בעתיד, כדי שיבואו אלינו הרבה מאוד ילדים, הרבה מאוד עולים, ותהיה לכם ולנו מלאכה מרובה.

אם כן, אני חוזר ומברך את כולכם. בשמה של הכנסת, אנחנו מקבלים אתכם כאן בלב פתוח ובהרבה מאוד אהדה – אתם גם תאזינו כאן לדיון קצר שנקיים בעניין זה – ומוכן שהברכה היא מכל חלקי הבית. לעניין זה אין קואליציה ואופוזיציה, זה עניין משותף שלנו, עניין של אחווה אנושית ויהודית בדרגתה העליונה. ברוכים תהיו.

שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו לשאלות. אדוני שר החוץ, מכיוון שזו שאלתא רגילה, תצטרך לעלות אל הדוכן. זו שאלתא של חברת הכנסת יעל דיין, מספרה 171. בבקשה, אדוני שר החוץ.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

אני לא בטוח שצריך עכשיו קריאות.

אמנה לאיסור הפצת נשק כימי

חברת הכנסת י' דיין שאלה את שר החוץ ביום כ' בחשוון התשנ"ג (16 בנובמבר 1992):

ברצוני לשאול:

1. האם ישראל מתעתדת לחתום בקרוב על האמנה לאיסור הפצת נשק כימי, הידועה כ-CWC, ואף להיות אחת משושביות האמנה?

2. האם מדינות אחרות באזור, וביניהן מדינות עימות ואויב, חותמות על אמנה זו?

3. האם אין בחתימה הפרה של המאזן האזורי בתחום הנשק הלא-קונבנציונלי במידה שמתחייבת ממנה גם חתימה על אמנות דומות המתייחסות לנשק גרעיני?

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשאלתא של חברת הכנסת יעל דיין: סוגיית הנשק הכימי והשימוש בו העסיקה את מדינות העולם מאז מלחמת העולם הראשונה וכן השימוש הנרחב והקטלני שנעשה בגז בחזית המערבית. הניסיונות לעצב מסגרת ביטחון קיבוצית שתכלול אמנה לאסור על שימוש בנשק כימי במחצית שנות ה-20 לא כללו אמצעים ויכולת עקיפה נאותים. על אף האי-לגיטימיות של

הנשק הכימי נעשה בו שימוש פעמים מספר, והמקרים הבולטים היו במלחמת תימן ובמלחמת אירן-עירק.

השימוש שעשתה עירק בנשק כימי מהסוגים "חרדל" ו"סארין", כנגד אזרחים כורדים וכנגד חיילים אירנים, הגילויים שבאו בעקבות מלחמת-המפרץ בדבר הארסנל הכימי הגדול בעירק, העלו לראש סדר-היום הבין-לאומי מחדש את שאלת האמנה לאסור הפצה ושימוש בנשק נורא זה.

את הפעילות הבין-לאומית לקראת חתימה על האמנה הידועה בשם: CHEMICAL WEAPONS CONVENTION, הובילו ארצות-הברית, צרפת ואוסטרליה. מטרת היוזמה היתה לכוון אמנה גלובלית לאיסור שימוש והפצה של נשק כימי. האמנה אמורה להיחתם בחודש ינואר 1993. מרכיביה הם: איסור פיתוח, ייצור, אגירה, הפצה ושימוש בחומרי לחימה כימיים. האמנה דורשת מהמדינות החותמות התחייבות להשמדת כל המאגרים, כל מתקני הפיתוח, הייצור וההחסנה הקיימים. צעדים אלה יבוצעו לאחר אשרור האמנה.

ישראל החליטה לתמוך ביוזמה זו, במהותה ובמטרותיה, והביעה את נכונותה העקרונית להצטרף לאמנה ולהשתתף בתהליכים למימושה. עתה, כאשר האמנה מוגשת להצבעה בעצרת האומות המאוחדות לקראת פתיחתה לחתימה, תצטרף ישראל לשושבינות ההצעה ובכוונתה להיות בין החותמות הראשונות בחודש ינואר הקרוב בפריס.

בכך מבטאת ישראל את הסתייגותה והתנגדותה לנשק קשה זה ואת תפיסתה כי אישור האמנה הוא שלב חשוב בדרך לכינון משטר בקרת נשק עולמי שיתרום בהדרגה לדה-מיליטריזציה של יחסי החוץ.

ישראל רואה בדאגה את מירון החימוש במזרח התיכון בכלל ואת מירון החימוש הכימי בפרט. מדינות כסוריה, לוב, אירן ואחרות ממשיכות לפתח ולייצר נשק כימי ולהצטייד בו. אנו מצפים ומקווים שגם מדינות ערב יצהירו בבהירות וברחיטות על נכונותן להצטרף לאמנה הכימית ללא תנאים ובהקדם.

אנו קוראים לכל מדינות האזור, ולא רק למדינות האזור, להצטרף לאמנה האוסרת הפצת נשק כימי ושימוש בו, ולקיימה בקפדנות ומתוך הכרה מלאה ועמוקה בדבר חשיבותה לעולם כולו.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לאדוני שר החוץ.

האם יש שאלה נוספת לחברת הכנסת יעל דיין? בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת לחרוג מהתקנון לכמה שניות ולהגיד תודה מכל הלב לקהל הנפלא שיושב כאן.

אני דור שלישי לקולטות עלייה – גם סבתי דבורה דיין, זיכרונה לברכה, וגם סבתי רחל שוורץ, תיבדל לחיים ארוכים, וגם אמי שכל מפעל חייה הוקדש לקליטת עלייה.

אני מרגישה שאנחנו חייבים לכם כל כך הרבה, אפילו יותר משחבים לכם העולים שאתם קולטים.

ועתה כמעט מקודש לחול, שאלה נוספת לשר החוץ: האם אין בחתימה על האמנה בנוגע לנשק הכימי מעין התחייבות מראש לחתום על אמנה דומה בתחום הנשק הגרעיני?

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני שר החוץ, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, היות שחברת הכנסת יעל דיין השתמשה בסמכות לחרוג מסמכות – –

היו"ר ש' וייס:

מחוסר סמכות, אבל ברשות.

שר החוץ ש' פרס:

– – גם אני רוצה להצטרף לברכה הנאמנה למתנדבים היושבים כאן, העוסקים אולי בנושא החשוב ביותר בחיינו, והוא קליטת העלייה. יש בה בהחלט היבט חברתי והיבט של התנדבות, וכולנו צריכים לברך על היוזמה שנטלתם, על המסירות שאתם מגלים ועל התוכן והטעם שאתם מוסיפים לא רק לנושא חשוב אלא גם לנושא כאוב המחייב טיפול עוד יותר רחב ועוד יותר נאמן מצד הממשלה ומצד האזרחים.

אשר לשאלה הנוספת של חברת הכנסת יעל דיין, יש הבדל בין נשק כימי לבין נשק אחר. ההבדל הוא בכך שבמזרח התיכון היה שימוש בנשק כימי, וישראל מחכה ליום שבו יבוא השלום ונוכל באמת לפעול גם כדי לצמצם את מירון החימוש הקונבנציונלי ולהפוך את המזרח התיכון לאזור נקי מסכנה של טילים וראשים של נשק בלתי קונבנציונלי.

בשלב הנוכחי זו היוזמה, וגם העולם מצא לנכון להפריד בין הנשק הכימי לבין סוגי הנשק האחרים. לעת עתה, ישראל היא המדינה הראשונה במזרח התיכון שהחליטה להצטרף לאמנה חשובה זו.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לשר החוץ.

ברשותכם, כמה מלות הסבר לאורחים. הנושא המרכזי שעל סדר-היום הוא הנושא שלכבודו אתם גם אורחינו. אבל יש כללים לכנסת, ותמיד אנחנו פותחים את הישיבות במתן תשובות על שאלות. זה יהיה קצר מאוד, אבל תהיה לכם גם הזדמנות לראות את הכנסת בקטע מסוים של עבודתה הרגילה. מייד אחרי זה יבואו הדוברים בנושא המרכזי של סדר-היום שלנו.

אני מזמין את שר האנרגיה והתשתית להשיב על ארבע שאלות. אני מבקש להשיב תחילה על שאלתא מס' 56, של חבר הכנסת אלכס גולדפרב. בבקשה.

עלות בדיקות חשמל בדירות חדשות

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ז' באב התשנ"ב (6 באוגוסט 1992):

ידוע לי כי בדיקה של חברת החשמל, במתקנים עד A63X3 בדירות עלתה, עד חודש מאי 1992, 78 ש"ח לדירה. בחודש יוני שנה זו הועלה המחיר ל-145 ש"ח, עלייה בשיעור של כ-86%. בחודש יולי הועלה שנית מחיר הבדיקה ל-210 ש"ח, עלייה בשיעור של כ-45%. בסך הכול, מאז חודש יוני ועד היום הועלה המחיר בכ-169%.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך על עליות מחירים אלו?

2. לפי שידוע לי כי בודק מטעם חברת החשמל מבצע 30 בדיקות ליום, מה היא הסיבה למחירים גבוהים אלה?

3. מה היא עלות הבדיקה לחברת החשמל?

4. כיצד יפעל משרדך להוריד מחירי בדיקות אלו ולעזור לצרכנים, שהם הנפגעים העיקריים מעליית תעריפי הבדיקה?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, תחילה אני מבקש להצטרף למברכים את המתנדבים ולומר, כי גם מניסיון אישי אני יודע, שמי שמתנדב לעזור בקליטת העלייה, לא רק תורם אלא גם זוכה בחוויה גדולה.

אני מתכבד לענות על שאילתא מס' 56 של חבר הכנסת אלכס גולדפרב:

1. כן, עליות המחירים של בדיקות החשמל בדירות חדשות אושרו על-ידי משרדי, לאחר שהנתונים והתחשיבים נבדקו על-ידי כלכלני מינהל החשמל שבמשרד האנרגיה והתשתית.

2-3. האישור הקודם למחיר בדיקת מבני מגורים לפני החיבור לרשת החשמל ניתן בחודש אוקטובר 1989. במועד זה נקבע מחיר של 78 ש"ח, בעוד העלות הריאלית היתה 98 ש"ח. כלומר, כבר בתקופה זו היה הפרש של כ-25% בין העלות הריאלית לבין המחיר שאושר.

בסוף שנת 1991 נערכה בדיקה נוספת, והיא העלתה כי העלות מסתכמת ב-188 ש"ח. באותה עת המשיכה החברה לגבות רק 78 ש"ח.

לאחר שהנתונים אומתו, כאמור, על-ידי כלכלני המשרד, אושרה העלאת המחירים, וזאת בהתאם לעקרונות ולהמלצות של דוח ועדת-פוגל, שקבע כי אין לאפשר סבסוד צולב בין סוגי התעריפים. עקרונות ועדת-פוגל מחייבים עלות ריאלית לכל סוג של שירות, על מנת שמחירי שירותי החברה יבטאו את העלויות האמיתיות. כתוצאה מדוח זה, תוזל העלות הכוללת של הספקת החשמל בשיעור של 2% לשנה, החל משנה זו ועד 1996.

המחיר המתוקן עבור בדיקה נקבע ל-188 ש"ח. על סכום זה היתוסף סכום של 82 ש"ח בגין התקנת מונה, סכום שהוטל בעבר על תעריף החשמל. תוספת זו יצרה את התחושה של העלאה חדה במיוחד.

4. כדי להקל על מזמיני החיבורים, נפרסה העלאת המחירים על פני החודשים אפריל, יולי ודצמבר. המחיר כיום הינו 210 ש"ח והוא כולל, כאמור, 82 ש"ח עבור התקנת המונה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת אלכס גולדפרב, בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

גם אני מצטרף לברכות, ואני מאחל לכם: עלו והצליחו, כי הצלחתכם היא הצלחתנו.

האם ידוע לשר שבעבר לא גבתה חברת החשמל תשלום עבור בדיקות אלה? האם ידוע לו כי חברת החשמל בודקת את המתקן למען אינטרס עצמי, להבטיח אי-הפרעות ברשת החשמל שלה, בעוד האחריות למתקן נשארת בידי החשמלאים?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אני רוצה להסביר, שהממשלה הקודמת מינתה ועדה, שבראשה עומד מי שמכהן היום כמנכ"ל משרד האוצר. ועדה זו נקטה – כמו בעניין חברה אחרת שהייתי מעורב בה, חברת "בזק" – מדיניות תעריפים חדשה, והמדיניות הזאת אומרת: עלות ריאלית לכל שירות, עם התייעלות של 2% לשנה, עד תום תקופת הזיכיון ב-1996. סך הכול זה לטובת הצרכן, אין כל ספק בכך, אבל במקום ששירות היה מסובסד בסבסוד צולב, ברור שיש התייקרות.

אני מציע שאנחנו נתמיד במדיניות הזאת של ביטול הסבסוד הצולב, וייתכן שעם חידוש הזיכיון או המרתו בהיתר כללי בשנת 1996 נחשוב על דרכים אחרות לייעול ולהוזלה של השירותים החשובים האלה.

אלכס גולדפרב (צומת):

האם ב-6,000 שקל ליום עבודה של מהנדס – – –

היו"ר ר' אדרי:

אני מצטער, אדוני, אי-אפשר לשאול עוד שאלה.

קידוחי נפט בישראל

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ז' באב התשנ"ב (6 באוגוסט 1992):

מנכ"ל "לפידות" הצהיר, כי שנת 1992 תהיה שנת שיא בקידוחי נפט בישראל.

ברצוני לשאול:

1. כמה קידוחים יהיו עד סוף השנה והיכן יבוצעו?

2. מה היא תוכנית הקידוחים ל-1993?

3. אם יש תוכנית רב-שנתית לקידוחים, מה הם עיקריה?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת מגן, השאילתא היא מפורטת, וגם התשובה מפורטת. אני מוכן לקרוא את כל רשימת הקידוחים – ולשמחתי, היא ארוכה.

1. עד סוף השנה יבוצעו, ובחלקם כבר מבוצעים, שישה-שבעה קידוחים: א. "סדום עמוק 1", בבקעת ים-המלח, מדרום-מזרח להר-סדום – מצוי בעבודה ובעומק, ועם כל הבעיות, הוא מתקדם; ב. "מכתש גדול 1", בחלק הדרום-מערבי של המכתש הגדול – מצוי במבחנים; ג. "עגור 1", העמקת הקידוח, בחולות עגור, בין ניצנה לכרם-שלום – בעבודה; ד. "אסתר 2", בעמק-החולה, לא הרחק מנאות-מרדכי – בעבודה; ה. "אסתר 3", בעמק-החולה, לא הרחק מנאות-מרדכי – מתוכנן לביצוע בסוף שנה זו; ו. "הר בן-יאיר 1", בחזקת ערד, אזור הר בן-יאיר – מתוכנן לסוף שנה זו; ז. "בשור 1", באזור חבל-הבשור – מתוכנן לביצוע בסוף שנה זו.

2. לשנת 1993 מתוכננים בין 10 ל-12 קידוחים, מתוכם מוכנים כיום, כפרוספקטים לקידוח, רק שלושה. הקידוחים המתוכננים הם: א. "אלקנה 1", מתוכנן לביצוע עד סוף דצמבר 1992, אבל ייתכן שיבוצע רק בינואר-מרס 1993; ב. "בשור 1", מתוכנן לביצוע עד סוף דצמבר 1992, אבל ייתכן שיבוצע רק בינואר-מרס 1993; ג. "ראש-העין מערב 1"; ד. "מודיעין 1"; ה. "שלהבת 1", מתוכנן לביצוע לקראת אפריל-מאי 1993; ו. "רוגם 1" או "צבוע 2"; ז. "ים 3"; ח. "רמת-הגולן 1"; ט. "מענית 1"; י. "חלץ מערב 1". כמו-כן מתוכננים שני קידוחים "אופקיים", המיועדים לבחינת אפשרות של שיפור בהפקה בקידוחי "גורים" – קידוח נפט כבד, ו"קנאים" – קידוח גז.

3. בהתאם למדיניות הממשלה, משרד האנרגיה והתשתית לא משתתף השתתפות ישירה בחיפוש נפט ובקידוחים. עם זאת, מתוכננת תשתית גיאופיסית וניתן סיוע להקמתה.

רענן כהן (העבודה):

נפט יש?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

יש יחס הפוך בין אורך התשובה לבין כמות הנפט.

כמו-כן, זה שנים מספר מסייע המשרד בהעשרת מידע בכיוונים שונים של צורכי מערכת חיפושי הנפט. מכך נגזר, שתוכניות שנתיות או רב-שנתיות נערכות על-ידי החברות לחיפושי נפט עצמן, בעזרת העשרת המידע שמספקת המערכת הממשלתית.

ניתן לציין, כי מערכת חיפושי הנפט מתמקדת כיום בשלושה כיוונים עיקריים, שבהם עשויה תגלית נפט להיות בעלת משמעות לאומית מדרגה ראשונה: א. קידוחים בשבר הסורי-אפריקני למציאת מלכודות נפט, המוגנות על-ידי כיסוי מלח, לדוגמה, קידוח סדום עמוק; ב. קידוחים למבנים קדומים "הפוכים", הקבועים בעומק רב, לדוגמה, בשור, מודיעין, ראש-העין מערב; ג. קידוחים בפרובינציה הימית, לדוגמה, ים-3 והאחרים שיבואו בעקבות הסקר הגיאופיזי הימי הנרחב שנעשה בתחילת השנה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשר האנרגיה והתשתית. שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן. בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני השר, הייתי אומר שאפשר יהיה להגביר את הסיכוי למצוא נפט בארץ רק אם משרד האנרגיה והתשתית יעבד תוכנית רב-שנתית, גם אם היא תתפרס על 10 או 15 שנים. אני פונה אליך, במסגרת הזכות לשאלה נוספת, לחשוב על הרעיון לגיבוש תוכנית רב-שנתית.

הערה שנייה. חלפו למעלה מ-100 ימים מיום הגשת השאילתא עד לקבלת התשובה, ומצאתי חובה להעיר על כך, כדי שבעתיד התשובות תינתנה במועד.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, אדוני השר.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

קודם כול אני מתנצל על הזמן שחלף. אני אברר מה קרה, הדבר לא הובא לידיעתי, ואני מתנצל בפני חבר הכנסת מגן על האיחור. זה באמת לא בסדר.

לעניין מדיניות משרד האנרגיה. רבותי, במשך שנים משרד האנרגיה, באמצעות ממשלת ישראל, כיוון, הכוון, פיקח ועזר במימון קידוחי הנפט. הממשלה שלפני הקודמת החליטה בשנת 1988, בהנהגתו של השר שחל, לבטל את הסיוע הכספי לקידוחי הנפט, ובדין עשתה כך, והראיה, מאז

אותה תקופה יש לנו, מסיבות שונות ומשונות, שגשוג בקידוחי נפט. תפקידה של הממשלה, לדעתי, מצטמצם אך ורק בהכנת התשתית הגיאולוגית והגיאופיסית, כעזרה לחברות הנפט, ומעבר לכך אין דבר שהממשלה יכולה לעשות, פרט לעידוד קידוחי נפט באמצעות ההסדרים המיוחדים שיש לנו בחוק הנפט, כגון מתן הטבות במס.

אני רוצה להוסיף, שהממשלה הולכת לקראת הפרטת ארבע החברות העוסקות בייזום ובקידוחי נפט, וועדת הכספים אישרה היום את תוכנית הרה-ארגון של ארבע חברות אלה, כדי לקדם את רעיון ההפרטה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר.

צמצום רכישות נפט ממקסיקו

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ח' בחשוון התשנ"ג (4 בנובמבר 1992):

בתקציב המדינה 1993 מוצע לצמצם רכישות נפט גולמי ממקסיקו.

ברצוני לשאול:

1. האם אין מקסיקו הספק העיקרי, הוותיק והאמין ביותר לישראל?
2. האם יגביר צמצום הייבוא ממקסיקו את תלותנו במקורות ערביים?
3. האם נפט מקסיקני אינו הזול ביותר, למרות המרחק, בהתחשב באפיקים שמפיקים ממנו?
4. האם הסיבה לצמצום המוצע אינה שיטת הייבוא, קרי ייבוא בחוזים השנתיים, אלא רצון הממשלה לבטל את "ההתחשבות" בין היבואנים לבין הממשלה?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

1. מקסיקו היא אחת משלוש ספקיות הנפט הגולמי לישראל, בחוזים הנחתמים מטעם המדינה, מה שקרוי "מקטע חוזי". מקסיקו הינה ספק ותיק ואמין, ואנחנו מודים לממשלת מקסיקו ולחברת הנפט המקסיקנית על האספקה האמינה הזאת של נפט לישראל.

2. עדיין לא הוחלט על צמצום הייבוא ממקסיקו. ההחלטה שהתקבלה בממשלה היא להטיל על שר האנרגיה והתשתית ושר האוצר למנות צוות משותף שיבחן את ההיקף והשיטה של רכש הנפט ממקסיקו ומנורבגיה, במסגרת "המקטע החוזי", במגמה לצמצמו ככל הניתן. הצוות האמור מונה והוא בוחן את כל ההיבטים הקשורים לייבוא נפט גולמי ממקורות שונים.

אני רוצה להסביר לחברי הכנסת, ש"המקטע החוזי" הוא אותו חלק מייבוא הנפט הגולמי לישראל הנעשה בהנחיית הממשלה, תוך קיום חובת שיפוי של הממשלה כלפי החברות, לכיסוי מלוא העלות של ייבוא הנפט הגולמי וזיקוקו, עד ליציאה משער בתי-הזיקוק.

3. הצורך בבחינה מחודשת של הנושא נובע, בין היתר, מן העלות הנוספת הקיימת בייבוא נפט ממקסיקו – מרחק גדול מאוד – ומקיומה של תכולת גופרית גבוהה בחלק מהנפט המיובא, הוא הנפט הידוע כסוג מ"א.

4. התמיכה התקציבית, קרי, תמיכת הממשלה, בגין "המקטע החוזי", מגיעה בשנת 1992 לסכום שמעל ל-70 מיליון שקלים. תפקידנו לבחון, האם לא ניתן לקבל אותה רמה של ביטחון-אספקה בעלות נמוכה יותר, עם צמצום מעורבות הממשלה בנושא, בלי הקצאות שרירותיות של מקטעי שוק והבטחת חופש הכניסה והעיסוק בתחומים אלה.

אני רוצה להוסיף: ייתכן שיהיו ב"מקטע החוזי" מקורות דלק חדשים, שלא ממצרים, מנורבגיה וממקסיקו; אולי מקורות קרובים יותר למדינת ישראל. אין זה סוד שהנושא הזה עלה בשיחות שלי במוסקבה, עם שלטונות הדלק והממשלה הרוסיים, וגם משום כך יש צורך לשקול מחדש את כל הסידורים הנוגעים ל"מקטע החוזי".

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם הירשזון.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ראשית, תרשה לי להצטרף, כמו קודמי, ולברך את כל אלה העוסקים בקליטת העלייה. העלייה גדולה, מורכבת מפרטים רבים, וכל אותם אנשים ואותם ארגונים שיש להם אוזן קשבת ולב אוהב – יבורכו על כך.

אשר לשאלה הנוספת, הייתי מבקש לדעת, כמה דלק רוכשת כיום מדינת ישראל ממצרים בשנה ומה עלותו.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

ראשית, ממשלת ישראל לא רוכשת דלק. מדינת ישראל, באמצעות חברות הדלק, רוכשת בהדרגה הממשלה דלק ממצרים בשיעור של 2 מיליוני טונות, ואינני יכול לומר לך בדיוק מה עלותו הממוצעת לשנה זו, אבל היא בין העלויות הזולות ביותר, בשל המרחק הקצר, וזה נפט מבוקש על-ידי חברות הדלק, והן גם רוכשות ממנו שלא במסגרת "המקטע החוזי".

רענן כהן (העבודה):

אדוני השר, חברות הדלק או בתי-הזיקוק?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

חברות הדלק ובתי-הזיקוק. לבתי-הזיקוק יש היום מעמד לצורך ייבוא דלק, כמו לחברות הדלק, מאז הרפורמה.

מחיר הדלק לצרכן

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ח' בחשוון התשנ"ג (4 בנובמבר 1992):

בעקבות הפרסומים האחרונים בעיתונות ובהתייחס לידיעה ב"מעריב" מיום שישי, 23 באוקטובר 1992, שלפיה תחנת דלק השייכת לחברת "סונול" אשר הורידה מחיר ליטר דלק לצרכן ב-3 אגורות נאלצה לחזור בה ולבטל את ההנחה, עקב לחץ שהפעיל עליה הארגון הארצי של בעלי תחנות הדלק בארץ, ברצוני לשאול:

מה היא עמדת משרד האנרגיה לגבי השאלה, ומה הוא יעשה בנדון?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, מדיניות משרד האנרגיה והתשתית היא לקדם וליצור תחרות בין תחנות הדלק, תחרות אשר תבוא לידי ביטוי בהורדת מחיר המוצרים הנמכרים בתחנות הדלק ובשיפור השירות לצרכן. ביום 3 בנובמבר הודעתי במסיבת עיתונאים כי אנו מסירים את הפיקוח על מחירי הדלקים – נפטא, מזוט לסוגיו, סולר וקרוסין, שאינם נמכרים בתחנות הדלק. הודעתי זו באה בעקבות דיונים שהתקיימו במשרד והערכה כי השוק בשל להסרת הפיקוח מן המחירים של מוצרי אנרגיה הנמכרים

מחוץ לתחנות, וקיימת תחרות בין המשווקים של מוצרים אלה. המהלך נעשה בתיאום עם כל העוסקים בענף, ולדעתי הוא צעד חשוב בצמצום מעורבות הממשלה בשוק הריכוזי הזה.

אשר למוצרים הנמכרים בתחנות – הפיקוח עליהם יוסר, כאשר יתפתחו תנאי תחרות שיאפשרו לצרכן לבחור בין מציעי שירות ומחירים. הדבר קשור גם בהקמת תחנות דלק חדשות, ובעניין זה שוקד המשרד על הקלת הליכי הרישוי, במשותף עם משרד הפנים ומשרד התחבורה, וכן בבחינת האפשרות ליצירת "מסלול ירוק" למתן היתרים לתחנות דלק, ובשינוי תוכנית המתאר הארצית שכמעט שאינה מאפשרת הקמת תחנות דלק בכבישים בין-עירוניים.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: כל מי שנוסע לירושלים יודע, שמצומת-גלילות ועד לירושלים יש רק תחנת דלק אחת בכיוון לירושלים – תחנת שורש. זה מצב בלתי רגיל ובלתי רצוי מכל הבחינות האפשריות. אבל לפי המצב החוקי היום, לא רק שנדרשות שבע-שמונה שנים להקים תחנת דלק, אלא אין אפשרות חוקית לקבל רשיון להקמת תחנת דלק בכביש בין-עירוני, למעשה, משום שתוכנית המתאר הארצית שללה את האפשרות הזו. אנו עובדים על שינויה.

בפגישות שקיימתי עם מנכ"לי חברות הדלק וארגון סוכני ובעלי תחנות הדלק הושגה הסכמה בעל-פה, כי הצדדים ינסו להגיע להסדרים וולונטריים כאלה, שיאפשרו לבעלי תחנות הדלק להוזיל את מחיר הבנזין בתחנות עוד לפני שיוסדר מבנה הענף. אם לא יושג הסדר וולונטרי כזה, אשקול התערבות בדרכים אחרות, לרבות חקיקה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת הירשזון.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני השר, מתי ייפתח שוק הדלק לתחרות חופשית, כך שיהיו הבדלי מחירים בין התחנות, הלכה למעשה?

שר המדע והטכנולוגיה א' רובינשטיין:

חבר הכנסת הירשזון, הרי הסברתי שאיני יכול להסיר פיקוח כאשר אין תחרות. מהי הפילוסופיה שאני מייצג באורח אישי? מצד אחד עידוד התחרות, מצד שני הסדרת המעורבות הממשלתית. אבל כאשר אין תחרות, כאשר יש מונופול, קרטל או הגבלת התחרות, אני אחטא לתפקידי הציבורי, אם אסיר את הפיקוח, משום שקרטל ישתמש לרעה בסמכותו, ביכולתו, באפשרותו להעלות מחירים. אני חייב ליצור תנאי תחרות במשק תחנות הדלק. אוכל לעשות זאת אך ורק אם אשיג את המטרות הבאות: קודם כול – הקמת תחנות דלק נוספות; שנית – ביטול ההסדרים המגבילים והכובלים, הקיימים – כך אומרים – בענף זה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר, על תשובותיך המפורטות.

הצעה לסדר-היום

הצורך בהגברת הפעילות של ארגוני המתנדבים

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 271. אחד הנושאים העומדים היום על סדר-יומה של הכנסת הוא: הצורך בהגברת הפעילות של ארגוני המתנדבים. לפנינו הצעות של חברי הכנסת עמנואל זיסמן, אפרים גור ושאול יהלום.

אני רוצה לנצל את המעמד ולברך את כל הנוכחים כאן, נציגי ארגוני המתנדבים השונים, שהואילו לבוא לכאן ולהשתתף בדיון החשוב. אין צורך להרחיב בתיאורה של חשיבות התרומה של ארגוני המתנדבים ומה שאתם עושים מדי יום ביומו.

אני מבקש למסור באמצעותכם לכל הפעילים, לכל אלה שעושים לילות כימים בארגונים שלכם, תודה וברכה על כל מה שעשו.

רענן כהן (העבודה):

עשו ויעשו.

היו"ר ר' אדרי:

עשו ויעשו.

ראשון הדוברים – חבר הכנסת עמנואל זיסמן, יושב-ראש ועדת העלייה והקליטה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לקליטת העלייה, חברי הכנסת, אורחים נכבדים, ממשלת ישראל פועלת לקליטת העלייה המגיעה לישראל על-ידי יצירת תנאים חברתיים, כלכליים ורוחניים להגשמת יעדה המרכזי של מדינת ישראל, והוא קיבוץ גלויות העם היהודי במולדתו. כ-2,500 ארגוני מתנדבים קמו לעזרת העלייה בשלוש השנים האחרונות, למען כחצי מיליון עולים. ברצוני לברך את המתנדבים וארגוניהם על המאמצים הרבים, המסירות, המעורבות והאכפתיות שהשקיעו וממשיכים להשקיע בעבודתם. עבודתם היא גולת הכותרת של הקליטה החברתית. שום מוסד ממשלתי אין בכוחו לעשות דבר דומה לה. אולי הוא יכול לתת כלים, אמצעים, ליצור נהלים, אך אין הוא יכול לתת את תשומת הלב, החמימות והריעות כפי שנותנים המתנדבים.

אך, לצערנו, בצד הברכות, אנו לא יכולים להתעלם מן התופעות המכוערות המלוות לעתים, גם אם רחוקות, את קליטת העולים. אני מתכוון, למשל, לאירוע שהתרחש ביישוב נשר, אשר עורר תרעומת גדולה בציבור הרחב, או לתופעה שבה ראשי עיריות וראשי מועצות מקומיות סירבו לקלוט תלמידים עולים בבתי-הספר שבתחומם. הרוח ההתנדבותית היא חלק מן ההווה היהודית, אך הרוח הרעה היא תופעה שלהנהגה – כל הנהגה – יש חלק בה. לו נעשתה עבודת הכנה, פעולה הסברתית בשטח

— — —

היו"ר ר' אדרי:

סליחה. אבקש מחברי הכנסת העומדים והמשוחחים לאפשר לדובר להמשיך בדבריו. תודה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

לו נעשתה עבודת הכנה, פעולה הסברתית בשטח, כל זה לא היה מתרחש. לצערי, עדיין קיים חוסר שיתוף פעולה ותיאום בין משרדי הממשלה העוסקים בקליטת העולים לבין הרשויות המקומיות. לרשויות הללו, כידוע, יש חלק חשוב בקליטת העולים. הן הן הקשר עם העולה בקליטת הקבע שלו. עובדה היא: כל הבעיות שהתעוררו מצאו את פתרונן בסופו של דבר.

אחת הדוגמאות הצורמות, ובדיעבד גם הכאובות, לחוסר התיאום היא אתרי הקרוונים. בכל סיור שערכתי עם חברי מוועדת העלייה והקליטה שמעתי מראשי המועצות המקומיות: האתרים האלה נכפו עלינו, המיקום שלהם לא מתאים, חבל שלא התייעצו אתנו קודם. בתחילה נאמר לעולים כי יצאו בתוך שנה מן האתרים. אתמול התבשרנו בוועדת העלייה והקליטה על-ידי מנכ"ל המשרד, שאין כוונה להשלות את העולים, והשימוש בקרוונים יהיה ארוך-טווח. אני מעריך את יושר לבו של המנכ"ל, אך לפחות יש לדאוג שרמת החיים באתרים תהיה אנושית. החורף מתקרב, פירוש הדבר שיש צורך בתיקונם של החורים הפעורים ברצפות הקרוונים, שמערכת הביוב תהיה תקינה. חשוב לאין ערוך להקים באתרי הקרוונים מבני ציבור, כדי שישמשו את העולים לפעילויות חברתיות ותרבותיות. יש צורך באולפנים ללימוד השפה, יש צורך בבתי-כנסת ובגני-ילדים ועוד ועוד.

כל אלה הם עזרים חיוניים לצמצום הפער בין העולים לוותיקים. הובטח לנו על-ידי משרד הקליטה, שהדברים יבואו לידי תיקון עד סוף חודש דצמבר, ואני משתף את חברי, חברי הכנסת, את המתנדבים ואת כולנו בהתחייבות הזאת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין לאיש ספק בכך, שהבעיה הרצינית ביותר של העולים היא בעיית התעסוקה. בעיית הדיור מוצאת את פתרונה. עד היום לא היה עולה שלא נמצאה לו קורת גג עם כניסתו לארץ, ואני מברך על כך. אבל בעיית התעסוקה של עולים כוותיקים צריכה להדיר שינה מעינינו. נכון הוא ששיעור העולים העובדים גבוה, אך מרביתם לא עובדים בעבודה שבה עסקו קודם, מה שגורם לעתים למשבר זהות. לבעיית התעסוקה השלכה חשובה נוספת – היא מהווה שיקול חשוב אצל אותם מיליון יהודים, שעדיין יושבים בברית-המועצות לשעבר ואשרות כניסה לישראל בידיהם. על הממשלה להעמיד את הנושא בראש סדר העדיפויות הלאומי שלה.

עשינו את הבלתי-אפשרי. קלטנו בתוכנו, בפרק זמן קצר ביותר, כ-10% מכלל האוכלוסייה. אין זה פלא, שיש צורך להתמודד עם בעיות קשות ביותר. גם העולים אינם עשויים מקשה אחת. לכל קבוצה מתוכם יש הבעיות הייחודיות שלה, וצריך לדאוג במיוחד לקבוצות החלשות בקרב העולים, כגון הגמלאים, הקשישים, המשפחות החד-הוריות, ואין תרומה כה חשובה וכה נכבדה של המתנדבים אלא במה שהם עושים בקרב הקבוצות האלה.

בחרתי בזמן הקצר שנותר לי להאיר את נושא קליטת הילדים ובני הנוער. הרי מדובר בעתידנו. 100,000 ילדים ובני נוער, שהם 25% מכלל העולים, הגיעו אלינו. זו אוכלוסייה רגישה, פגיעה, אבל פתוחה לשינויים, קולטת ונקלטת מהר. חשוב להשקיע דווקא בה את המאמצים הנדרשים. רק אתמול הפגינו 30 מנהלים של בתי-ספר תיכוניים מרחבי הארץ מול משרד החינוך והתרבות במחאה על שהמשרד איננו מוסיף שעות תגבור לתלמידים עולים.

בנימין טמקין (מרצ):

משרד האוצר.

עמנואל זיסמן (העבודה):

משרד האוצר. זה אותו דבר, זו אותה ממשלה.

הם טוענים, כי תלמיד עולה מתוסכל עלול להפוך יורד. אני תומך במחאת המנהלים, וקורא לשרת החינוך והתרבות להאזין לזעקת התלמידים העולים והמורים, לעשות עוד צעד אחד, כי היא עשתה צעד, והיא עשתה צעד גדול, וללכת לקראתם.

חברי הכנסת, בואו נלמד מטעויות העבר, לפני שיקום לנו פה דור של "פנתרים לבנים". אנו מעוניינים לטפח חיילים ואזרחים טובים לעתיד, ולא חבית אבק שרפה חברתית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כולנו רואים בתופעת הירידה מן הארץ, במיוחד בקרב הדור הצעיר, תופעה שלילית ומזיקה, וצריך לפעול למניעתה. אבל בטרם אומר את מלות הסיום, אני חייב להביא לידיעתם של אותם ישראלים שבחרו לרדת מן הארץ, כי תמיד שמורה להם פינה חמה בלבנו, ויותר מזה. צריך להרחיב את הקשר החברתי אתם בחוץ-לארץ ולהעמיק אותו באמצעות הקונסוליות שלנו. אני שמח לציין את מגמת הגידול במספר התושבים החוזרים, שהגיע השנה ל-10,000.

אני קורא לשר הקליטה להרחיב את המחלקה לתושבים חוזרים במשרדו, להגדיל את סמכויותיה ולתקצב אותה באופן שיעודד תושבים ישראלים יורדים לחזור הביתה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אורחים נכבדים, אנחנו רוצים כאן יהודים. לא חשוב לנו מה דעתם, מה השקפתם, מה אורח חייהם. אנחנו רוצים יהודים רבים ככל האפשר שיבואו לחיות כאן אתנו, עם כל התפיסות המנוגדות, עם כל השונות ועם כל הגוונים והצבעים.

לכם, המתנדבים, אני מבקש להודות שוב על פעילותכם הראויה לשבח ולאחל לנו ולכם הצלחה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת עמנואל זיסמן, יושב-ראש ועדת העלייה והקליטה.

הצעה לסדר-היום

קליטת עלייה

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, על שלוש ההצעות לסדר-היום ישיב השר לקליטת העלייה. כעת אני מזמין את חבר הכנסת אפרים גור, להצעה לסדר-היום מס' 272.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, האם מותר לי להעיר הערה אחת?

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה, אדוני השר.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

חבר הכנסת מגן אמר, שאני איחרתי בתשובה 100 ימים, והתנצלתי על כך. אבל התברר לי, לאחר בדיקה, ש-100 הימים כללו את הפגרה הארוכה שהיתה לנו, ורק אתמול היה המועד האחרון למתן התשובה. לכן אני חוזר בי מהתנצלותי.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר, על היעילות ועל כך שבדקת את העניין במהירות המרבית. תודה שנתת לנו אפשרות גם לקבל את התשובה הנכונה, שאותה נביא לידיעתו של חבר הכנסת דוד מגן. תודה.

חבר הכנסת גור, בבקשה.

אפרים גור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אסירי ציון, מסורבי העלייה, מתנדבים ואורחים יקרים מאוד, אין דבר מפעים יותר, מרגש יותר ומרטיט יותר מלחווה ולחזות באחת משעותיו הגדולות והיפות של עמנו, שעה שבנינו שבים למחוז חפצם, לארץ כמיהתם וגעגועיהם, לארץ-ישראל.

האומה היהודית יכולה לזקוף קומה ולהתגאות בבניה על כי יכלו לכל הקמים עליהם, לכל דורשי כלייתם והכחדתם, לכל הנדודים, התלאות, המצוקות, הרדיפות, הדיכויים והייסורים שהיו מנת חלקם, ושמרו בקנאות נדירה על זהותם היהודית, הלאומית והתרבותית.

חרף הימים הקודרים, החשוכים והאפלים, המשיכה אש הגאולה והכיסופים לבעור בלבם ובעצמותיהם של אחינו בכל קצות תבל.

לנגד עינינו מתקיימים דברי ישעיהו: "ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך, אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי, הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ".

ההיסטוריה היהודית ותולדות הציונות רוויות פרקי גבורה מאלפים על עליותיהן של קהילות יהודיות ועל תרומתן ליישוב הארץ ולבנייה, לביצור ביטחונה וכלכלתה.

מאות אלפי העולים שהגיעו בתקופת המנדט הבריטי, במסגרת ההעפלה המאורגנת, הלגלית והבלתי-לגלית, העלייה ההמונית של סוף שנות ה-40 ותחילת שנות ה-50, אשר הכפילה את אוכלוסיית מדינת ישראל, ועליות שנות ה-60 וה-70, עם ותיקי היישוב, הבטיחו בדמם ובעמל כפיהם לעולים המצטרפים אלינו בעצם הימים הללו, כי הם יכולים לחיות במדינה יהודית, ריבונית, חזקה ויוצרת, המאפשרת חיים יהודיים מלאים וגאים. הזמינו אותם לצעוד יחד, שלובי זרוע, כדי להבטיח כי גם בנינו בדורות הבאים יוכלו לחיות כאן בשלום ובביטחון.

אדוני היושב-ראש, לפני 23 שנים, ביום רביעי, ט' בכסליו התש"ל, 19 בנובמבר 1969, עמדה על דוכן זה ראש הממשלה דאז, הגברת גולדה מאיר, זכרה לברכה, ובמסגרת הודעת ראש הממשלה בישרה באורח דרמטי לכנסת ולאומה כולה על ניצני ההתעוררות הלאומית בברית-המועצות ועל מאבקם של יהודיה לעלות לישראל.

ממכתבים וממסמכים שקראה הגברת מאיר התברר, כי 50 שנה לאחר המהפכה, לא עלה בידי שלטונות ברית-המועצות לגדוע במגל את יצר הצמיחה הלאומית לעלות לישראל. החשש מירידת מסך הדממה על קיבוץ יהודי זה ומבליעתו כליל במקהלת הקולות של עמי ברית-המועצות התנפץ אל מול הזדקרות עובדת חיים מופלאה של קיום יהודי, תסיסתו הלאומית ושאיתו להתמזג עם עמו ומולדתו.

בין מכתבי היהודים מברית-המועצות קראה ראש הממשלה בפני הכנסת את אחד המסמכים הציוניים, החשובים והמרגשים ביותר בציונות בת זמננו, והוא מכתבן של ח"י משפחות מגורגיה – מגרוזיה, אשר נשלח אל הוועדה לזכויות האדם שליד האומות המאוחדות.

המכתב, שהועבר על-ידי שגרירנו למזכיר הכללי של האומות המאוחדות ופורסם במסמך האומות המאוחדות, עורר הדים נלהבים בארץ ובעולם כולו. נציגויות ישראל ברחבי העולם העבירו אותו לראשי מדינות ולראשי פרלמנטים, ובאמצעות עשרות מסיבות עיתונאים הביאו את דבר קיומו לידיעת העולם כולו.

במכתב נאמר, בין היתר, ואני מצטט: "אנחנו 18 משפחות יהודיות דתיות מגרוזיה מבקשות מכם שתעזרו לנו לצאת לישראל. כל אחד מאתנו הממתין יום אחר יום לקבלת היתר היציאה מכר את רכושו והשתחרר ממקום עבודתו, אולם עברו כבר חודשים רבים ואצל רבים – שנים, ואילו ליציאה עדיין לא ניתן ההיתר. שלחנו מאות מכתבים ומברקים והם נעלמו כדמעות בחולות המדבר, אבל אנו מחכים, משום שאנו מאמינים. עם ישראל קם מתוך אפרו, אנו את ירושלים לא שכחנו, ידינו – ימינו נחוצות לה עתה.

"אנחנו נחכה חודשים ושנים ואם יידרש – כל חיינו, אך לא נסתלק מאמונתנו ומתקוותנו. אנחנו מאמינים, תפילותינו הגיעו אל האלוהים. אנחנו יודעים – קריאתנו תגיע אל בני האדם. שכן אין אנו דורשים הרבה – רק שיניחו לנו לצאת אל ארץ אבותינו."

לפי עדויות שהיו, לא עצרה גברת מאיר את התרגשותה והזילה דמעות בקוראה את המכתב האמור. ראש הממשלה הוסיפה, כי רבים מהיהודים היו מוכנים לחתום על מסמך זה, אלא שהם ביטאו בח"י חתימות את אמונתם באוזני העולם כולו בדבר קיומו הנצחי של עם ישראל.

לגבי ידי, אדוני היושב-ראש, כמי שעלה לישראל מגורגיה לפני 20 שנה, לעמוד כאן, בבית-הנבחרים של מדינת ישראל, לצטט ולהתבשם ממסמך זה – זה מעמד מרגש מאוד. ברגע זה מזדקרת לנגד עיני ההיסטוריה רוויית העוז והגבורה, התפילות והתקוות של בני עמי, של קהילות המפוארות, ובכלל זה קהילתי – קהילת יהודי גורגיה, ובטוחני כי אין בחייו של אדם מעמדים רבים הממחישים יותר את מיצוי מאווייו היהודיים, הלאומיים והציוניים כמעמד זה, שבעטיו בירושלים, בירתה הנצחית של ישראל, אתה ניצב מעל בימת הכנסת ומציין את יום התגשמות החזון – את יום העלייה.

אדוני היושב-ראש, אנו בעיצומו של נס המתחולל לנגד עינינו. מי מאתנו היה מאמין, אך לפני שנים מספר, כי זה יקרה, כי מאות אלפים מאחינו יפרצו את חומת הברזל וינועו לכיוון מדינת ישראל. כולנו זוכרים את המאבקים העזים והבלתי-מתפשרים שניהלנו עם יהדות ארצות-הברית ואירופה למען פתיחת השערים ועלייתם לישראל. כיצד ניתן לשכוח את אין-ספור עצרות ההזדהות שאורגנו בארץ וברחבי העולם למען אסירי ציון ומסורבי העלייה בקריאה "שלח את עמי". כולנו זוכרים את מראות האלפים בנמל התעופה בן-גוריון, שבאו להקביל את פני אסירי ציון הגיבורים, שהותר להם לעלות לישראל. זאת הזדמנות להצדיע לגיבורים האלה, שחירפו את נפשם, שנאבקו עם חומת האכזריות והדיכויים וסחפו אחריהם אלפים ומאות-אלפים.

זאת ההזדמנות להודות לכל ראשי המדינות והארגונים הבין-לאומיים על הסיוע והתמיכה שהם העניקו לעליית יהודי ברית-המועצות לישראל.

מלות תודה, הוקרה והערכה לכל ארגוני העולים ולאנשי המתנדבים בישראל אשר פתחו בפני העולים את בתיהם ואת לבם וסייעו להם להיקלט ולהשתלב במדינה. אין לי ספק, כי בלא היחלצותם לעזרת העולים היתה כל קליטתם נראית אחרת. שאו ברכה והצלחה במלאכת הקודש שאתם עושים. על כולנו לגייס את כל משאבינו האנושיים והפיסיים ואת כל תעצומות הנפש, כדי להגדיל את העלייה, מחד גיסא, וכדי לשפר את דרכי הקליטה, מאידך גיסא.

עלייתם של אלפי מדענים, בהם מדענים בעלי שם עולמי, רופאים, מהנדסים, בעלי מקצועות חופשיים, מורים, אמנים, מוסיקאים, אנשי רוח וספורטאים ומיצוי הפוטנציאל האינטלקטואלי והמקצועי שלהם יוצרים הזדמנויות אדירות ונדירות לקידום המדע והטכנולוגיה, להמשך פיתוח המשק וצמיחתו ולאיכות חיים טובה יותר במדינה.

קליטה מוצלחת ככל האפשר היא תנאי חיוני ביותר להגברת המוטיבציה לעלייה, ועל כן, חרף כל הקשיים, על כולנו לשאת בכל מאמץ נדרש ואפשרי על מנת להבטיח לכל עולה חיים וקיום בכבוד, עם יצירת שותפות גורל, וזאת למען עתיד טוב יותר ומוצלח יותר לכולנו.

אדוני היושב-ראש, בשל חגיגותו של מעמד זה, סברתי כי אין זה יאה להתייחס בדברי היום לבעיותיהם ולסבלותיהם של העולים החדשים, כדי שלא לפגום בממלכתיות שבציון יום העלייה. את זאת אני עושה כל השנה, ואמשיך ככל שאוכל לעשות גם בעתיד. ועתה אסיים במשאלה ובתפילה, כי נצליח כולנו, ללא הבדל דעה ומפלגה, במלאכת הקודש של קיבוץ אחינו במולדתנו הנצחית. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת אפרים גור.

הצעה לסדר-היום

ארגוני המתנדבים ותפקידם בנושא העלייה והקליטה

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 276, שעניינה: ארגוני המתנדבים ותפקידם בנושא העלייה והקליטה – של חבר הכנסת שאול יהלום. בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אף אני מצטרף לברכות של יושב-ראש הבנסת ושל היושב-ראש הנוכחי של הישיבה ושל חברי הכנסת שקדמו לי ומברך את ארגוני המתנדבים לקליטת עלייה: חזקו ואמצו; כולנו מודעים לעבודתכם, שהיא עבודת קודש, הנעשית בהתנדבות למען קליטת העלייה.

אבל, אולי בניגוד לחבר הכנסת אפרים גור, שקדם לי, אני חושב שדווקא ארגוני המתנדבים יודעים בוודאי את מצוקות העולים, את מצוקות היום-יום, את המחדלים שנעשים בנושא קליטת העלייה. אני חושב שדווקא העובדים בהתנדבות, מי שנמצאים יום-יום בחזית קליטת העלייה, צריכים לדעת שגם חברי הכנסת מודעים למצב שלא הכול ורוד, ויש הרבה דברים שצריך לתקן; ומי כמוני, בחברה הדמוקרטית שלנו, צריכים לחשוף את המחדלים ולא להשכיחם, גם כשאנחנו נמצאים באירועים חגיגיים כגון זה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש להודיע, שהדיון טרם תם. השר לקליטת העלייה צריך להשיב, וחשוב שכולנו נאזין ונקשיב וההשתתפות תמשיך להיות כפי שהיתה בראשית הדיון. תודה לכם.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אתמול היינו עדים לאירוע יוצא דופן. אנשים אשר בדרך כלל אינם נוהגים להפגין התייצבו אתמול מול משרד החינוך והתרבות במחאה על שהמשרד אינו מוסיף שעות תגבור לתלמידים עולים ומפקיר את התלמידים העולים ממדינות חבר העמים – כך הם אמרו. היו אלה עשרות מנהלי בתי-ספר תיכוניים שהגיעו מכל רחבי הארץ. האם החליט המשרד לנהוג כאילו הבעיה אינה קיימת? אלה שתפקידם להנחיל ידע לעולים נקרעים מדי יום בין רצונם לבין המציאות שבה משרד החינוך קופץ ידו ואינו מספק שעות נוספות – כך אמרו. רבים מהם חוזרים לרוסיה כדי לסיים שם את בחינות הבגרות, ומי יודע אם נראה אותם שוב – אמר אריה רוגל, יושב-ראש התאגדות המנהלים ומנהל הגימנסיה בירושלים. עוד סיפר היושב-ראש, כי התאגדות המנהלים פנתה ארבע פעמים לשרת החינוך והתרבות אך לא זכתה לתשובה. מגיעות אלינו פניות של ילדים המבקשים שניתן להם ללמוד – כך אמר היושב-ראש – אבל שרת החינוך מתעלמת בצורה מוחלטת מהעובדה

שיש עולים חדשים שצריכים להתאקלם בארץ וללמוד בפרק זמן קצר מקצועות חדשים בשפה חדשה ולהתיידד עם ילדים זרים.

בנימין טמקין (מרצ):

גם בדיון כזה אתה מוכרח לעשות את זה?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת טמקין, אני יכול להבין ללבך.

שאול יהלום (מפד"ל):

אם ביום זה לא נדע שיש לתקן את הדברים שנעשים, אוי לנו ואבוי לנו. אם אתמול היתה הפגנה של 60 מנהלים שכואבים את הנושא והכנסת לא תהיה להם לפה, אוי לנו. מה אתה רוצה, להסתיר את הדברים מתחת השטיח?

זו שערורייה גדולה – כך אמרו המנהלים. העולים פשוט לא מקבלים דבר במערכת החינוך. בניגוד למה שהובטח לפני תחילת שנת הלימודים, הרי מייד לאחר פתיחתה ניתנה הוראה שרק עולים שהגיעו לאחר נובמבר 1991 יזכו לשיעורי עזר בבתי-הספר. כל השאר צריכים להסתדר לבד.

בנימין טמקין (מרצ):

ממתי ההוראה הזאת?

שאול יהלום (מפד"ל):

מהתחלת השנה. היתה בהפגנה כרזה נוראה: מישוהו צריך לומר באומץ – אם אין כסף לקלוט את הילדים העולים, מוטב לא להעלותם.

הפורום הציוני טוען, כי התברר שהשנה נושרים – תשמע, חבר הכנסת טמקין, את האסון – ממערכת החינוך מאות תלמידים. עשרות חוזרים לרוסיה להשלמת הבגרות, ובמקרים לא מעטים אנו נתקלים בתופעות של שיכרות והליכה על סף תהום הפשע.

בנימין טמקין (מרצ):

זה בגלל החודשיים האחרונים במשרד החינוך? מי היה שר החינוך עד עכשיו?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת טמקין, אני מבקש, גם אם אני יכול להבין ללבך, שתכבד את המעמד.

שאול יהלום (מפד"ל):

חבר הכנסת טמקין, תעשה לי טובה אחת – תשמע את דברי עד הסוף ותדע בדיוק מי היה השר ואילו מתוכניותיו למען העולים בוטלו בשרירות לב.

נתן שרנסקי, נשיא הפורום הציוני, אומר, ואני קורא מתוך עיתון שלא חשוד בסילוף דבריו בכיוון הזה, עיתון "על המשמר", כתבתו של יצחק שור מ-14 באוקטובר, לפני חודש בדיוק: "בחודשים האחרונים" – אומר שרנסקי – "התעצמה הנשירה של עולים מבתי-ספר תיכוניים, אך למערכת החינוך אין על כך מידע מסודר, משום שביישובים רבים חסרים קציני ביקור סדיר, מערך הייעוץ בבתי-ספר איננו ערוך להתמודדות עם מצוקת התלמידים – – –

בנימין טמקין (מרצ):

ממתי הם חסרים?

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת טמקין, זמנו מוגבל, אני מבקש ממך.

בנימין טמקין (מרצ):

לא ייתכן שהוא יהפוך דיון כזה לדיון פוליטי ולא יהיה אפשר להתייחס לדבריו.

רפאל אדרי (העבודה):

אני מבין ללבך, אבל זכותו לציין מה שהוא חושב לנכון.

שאול יהלום (מפד"ל):

עכשיו תשמע את התשובה בסבלנות. אתה רוצה תשובה אחת, בבקשה, יש לי ארבע.

עם הקמת הממשלה הנוכחית – תקשיב היטב – חזרה בה מערכת החינוך מהתחייבותה לקלוט בשנה זו 2,000 מורים שעלו ממדינות חבר העמים בשלוש השנים האחרונות. מורים אלה, שעברו הכשרה אינטנסיבית במערכת החינוך הישראלית בשנה שעברה, היו מיועדים ללמד בחטיבות הביניים ובבתי-ספר תיכוניים רוויי עולים. זאת במסגרת תוכנית שנבנתה על-ידי שר החינוך הקודם, מר זבולון המר, תוכנית כוללת של משרד החינוך לקליטת מורים עולים, שלפיה מתוך כ-25,000 מורים שעלו לישראל, החליטה מערכת החינוך לקלוט באופן מדורג במשך שלוש השנים הקרובות 6,000 מורים במקצועות הריאליסטיים ובמקצועות האמנות.

ההחלטה שלא להקצות את 30,000 השעות שהיו מיועדות לקליטת 2,000 המורים העולים בשנת התשנ"ג גררה בעקבותיה החלטה לבטל את נושא ההכשרה למורים עולים לשנת 1993. זה מה שקרה, אדוני היקר. ב-1 בספטמבר היו צריכים להתחיל לעבוד 2,000 מורים עולים במערכת החינוך. מה עשתה שרת החינוך? לקחה את 30,000 השעות ונתנה אותן למערכת אחרת, זו של כיתות א' וב'. כל התוספת שמדברים עליה, לכיתות א' וב', היא בלוף. לקחו את 30,000 השעות שהיו צריכות להינתן למטרה של קליטת עלייה ונתנו אותן למטרה של הוספת שעות לימוד בכיתות א' וב'. עם כל הכבוד למטרה זו, זה לא היה צריך לבוא על חשבון קליטת העלייה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

היא הוסיפה עוד 50,000 שעות. אתה צודק רק במחצית.

לימור לבנת (הליכוד):

שאול יהלום (מפד"ל):

יתר על כן, בשנה שעברה הוקצתה לכל תלמיד בכיתה י"א או י"ב – חבר הכנסת טמקין – שעה אחת. השנה היא קוצצה לחצי שעה. גם שעה אחת, אני מודה בכך, לא היתה מספיקה, אז חצי שעה תספיק?

ילדי אתיופיה – עד היום קיבל כל ילד אתיופי שתי שעות ממשרד החינוך להגברת לימודיו. השנה הוריד משרד החינוך את ההקצבה ל-1.75. בשנה שעברה ניתנו לזה 20,000 שעות, והשנה 15,000 שעות. עד השנה שעברה פעל משרד החינוך בברית-המועצות; שרת החינוך מבטלת פעולה זו. זו

היתה פעילות שהכינה את התלמידים לקליטתם בישראל, הקימה בתי-ספר יהודיים, בתי-ספר של יום ראשון, אולפנים, ועוד פעולות מסוג זה. זה בוטל השנה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, הנושא של ההצעה לסדר-היום הוא ארגוני המתנדבים ותפקידם בנושא העלייה והקליטה.

לימור לבנת (הליכוד):

מה את מתרגזת? תקשיבי בלי להתרגז.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לנואם לסיים את דבריו, וגם לכבד את המעמד.

בנימין טמקין (מרצ):

יש מי שלא מכבד את המעמד.

היו"ר ר' אדרי:

בסדר, אל ניסחף כולנו.

יוסף ונונו (העבודה):

אני מציע שהוא ימקד את דבריו בפעילות המתנדבים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת ונונו. אני מבקש להמשיך.

שאלו יהלום (מפד"ל):

עד השנה שעברה היו במשרד החינוך, ברשות לקליטת עלייה – 14 מיליון שקל לפיתוח תוכניות לימודים לתלמידים עולים, השתלמויות לתוכניות חינוכיות למורים הוותיקים העובדים עם עולים, הכשרת יועצים פסיכולוגים לתלמידים עולים ושילובם בבתי-הספר, תוכניות במסגרת הטלוויזיה החינוכית, תמיכה במועדוניות לנוער עולה, תמיכה בתנועות נוער לפעולות קליטה, ותוכניות נוספות שהן חיוניות למערכת שקלטה בתקופה קצרה 100,000 תלמידים. הרשות חוסלה, תקציבה הועבר לנושא התרבות.

אברהם יחזקאל (העבודה):

עד השנה שעברה היה שר החינוך זבולון המר. מה הוא עשה עם הסל הזה?

שאלו יהלום (מפד"ל):

אני פונה למשרד החינוך, לממשלת ישראל, למשרד הקליטה ולמשרד האוצר להתעלות מעל כל חישוב אחר ולעשות ארבעה דברים: א. לתת לכל תלמיד עולה שתי שעות לפחות לתגבור לימודיו, עד כיתה י"ב; ב. לחזור לתוכנית קליטת 2,000 המורים העולים עם 30,000 שעות בתוכנית של שלוש שנים.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש ממך לסיים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אמרתי ארבעה דברים, ואני כבר בסעיף ג'.

ג. לחדש את הרשות לקליטת עלייה במשרד החינוך, שתעמיד את נושא קליטת העלייה כנושא ראשון, בעדיפות; ד. לתגבר את מערכת הייעוץ והביקור הסדיר, למען טיפול בתופעת הנשירה שהתעצמה בחודשים האחרונים, על מנת להשיב את מרבית הנושרים לספסל הלימודים. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת שאול יהלום. ישיב השר לקליטת העלייה. אדוני השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אורחים יקרים, מתנדבות ומתנדבים, אני מרגיש צורך להתנצל בפניכם על האופן שבו התפתחו הדברים בדיון הזה, גם מבחינת לוח הזמנים וגם מבחינת האירועים שהיו בו. אני חושב שהיה מגיע לכם דיון אחר כאן, בסדר זמנים אחר ובתכנים אחרים.

אני חושב שציפיתם לשמוע על הפעילות המשולבת של המערכת הממלכתית והמערכת המתנדבת בקליטת העלייה, על הבעיות הכרוכות בפעילות המשותפת הזאת, וכיצד בכוונתנו להתמודד עם פתרון של הבעיות האלה.

יושבים כאן מתנדבים, והם נציגים של ציבור גדול מאוד של מתנדבים, שעושה עבודה יוצאת מן הכלל במקומות שונים, לא רק באתרי הקרוונים, לא רק במרכזי קליטה, אלא בפינות רבות ושונות של הארץ הזאת; מקדישים לא רק זמן ולא רק משאבים, אלא משקיעים את הנשמה, ממש את הלב, במאמץ האדיר הזה של קליטת עולים מארצות חבר המדינות העצמאיות, מאתיופיה, מאמריקה הלטינית ומארצות נוספות.

אני רוצה, בשם הממשלה, להודות לכם מכל הלב על הפעילות הרבה שאתם עושים, על הפעילות הברוכה.

אני אבקש לקיים דיון במליאה בהצעות של חבר הכנסת זיסמן ושל חבר הכנסת גור.

אני רוצה לומר לעמיתי חבר הכנסת יהלום: כל מה שאמרת כאן, חבר הכנסת יהלום, לגיטימי. אפשר להסכים עם התוכן, אפשר לשלול אותו. אפשר לשאול את הקושיות ששאל חבר הכנסת טמקין. לו שילבת בתוך הדברים הכלליים העומדים על סדר-היום כמה הערות ביקורתיות בנושא הזה, ויש כאן מה לברר, הייתי רואה לעצמי אפילו זכות להעיר לך. אבל אתה העלית נושא שלם, לזה הקדשת את כל דבריך, ומי שמוסמך לענות על זה איננו כאן. זה לא נוהג פרלמנטרי תקין. אני אינני יכול אפילו להתיימר לענות בשמה של שרת החינוך והתרבות. זאת החובה שמוטלת עליה, לענות, זאת הסמכות שלה, זאת האחריות שלה. בוודאי יש לה מה לענות. הרי מה שמתבקש כביכול מטיב העניין, ברמה העניינית ביותר, זה להעביר את ההצעה שלך לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אני לא חושב שזה הדבר שאני צריך לעשותו כאן.

רענן כהן (העבודה):

אז למה אתה מציע זאת למליאה?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

לא שמעת, לא הצעתי זאת.

היו"ר ר' אדרי:

הוא הציע שתי הצעות.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אני הצעתי שתי הצעות.

אני מציע לך לבקש הצעה דחופה לסדר-היום על הנושא של הטיפול בילדים עולים במערכת החינוך, ויהיה פה ויכוח ענייני, לגופו של דבר. חבל שנשתבשו הדברים.

חברי הכנסת, עמיתי המתנדבות והמתנדבים, לפני כחודש נפגשתי עם כל ראשי ארגוני המתנדבים, פרסתי בפניהם את מדיניות המשרד בתחום קליטת העלייה, ונדמה לי שגם במפגש הזה וגם במפגשים נוספים לא-מעטים עם ארגוני מתנדבים פתחנו דף חדש בדיאלוג בין המשרד לקליטת העלייה לבין ארגוני המתנדבים.

אני רוצה לומר כמה מלים על תופעת ההתנדבות. חברות וחברים, הארץ הזאת צמחה וגדלה עם תופעת ההתנדבות. אינני מכיר חברה אחרת בעולם, שתופעת ההתנדבות שזורה במפת הארץ שלה, באופי של החברה שלה, כמו בחברה שלנו. ולא מפני שאנחנו טובים יותר מעמים אחרים, אלא זה היה כורח ההתפתחות ההיסטורית של המפעל הציוני בארץ הזאת, שהוא בנה מלכתחילה את כולו על הוולונטריות, על ההתנדבות, על החלוציות, על ההיחלצות ההתנדבותית של כל מי שראה את עצמו מחויב בה, לבנייה ולהגנה על מה שנבנה. ולכן התופעה הזאת של ההתנדבות היא כל כך אותנטית בחברה הישראלית, היא כל כך חשובה וחיונית להתפתחות של הארץ הזאת.

החשיבות של פעולת ההתנדבות בתחום העלייה היא בלתי רגילה, וכבר נאמרו על כך כמה דברים. אבל היא חשובה במיוחד – ואני אומר זאת כבר בפתח הדברים – כאשר יש מדיניות של ריסון תקציבי, ואז פעולת ההתנדבות יכולה להושיע בקטעים חיוניים בלתי רגילים, ולסמוך את המגזרים החלשים בקרב העלייה, לתת להם יד עוזרת, להושיט להם כתף להישען עליה.

אדגיש גם זאת: הממשלה החליטה ברגע מסוים לעבור למסלול של קליטה ישירה, והשאלה, האם נכון היה לעשות זאת באורח גורף לגבי כל העולים מכל הגילים, בכל המצבים הבריאותיים – זו שאלה גדולה. עד היום אני מטיל ספק בדבר. אני חושב שקליטה ישירה היתה טובה לחלק מוגדר, מסוים, של עולים, ואינני רוצה לנקוב בשיעורו. אבל אין ספק שהיו קבוצות עולים שנפגעו מהמסלול של הקליטה הישירה, כי אין להם כוח להתמודד לבדם. אבל משעה שהחלטנו על המסלול הזה עלתה פי כמה חשיבותו של מערך המתנדבים, מפני שדווקא במצב כזה, שאתה שולח למעשה את העולה אל המערכות הממסדיות, אתה צריך לאפשר לעולים שלא יכולים להסתדר לבדם להישען על מערך גדול של מתנדבים בכל המגזרים והסוגים.

אתם עשיתם פעולה חשובה בכל התחומים, ממש בכל התחומים, ולא אמנה אותם, כי אתם יודעים ומכירים אותם. חשוב אולי שהציבור ידע זאת, אבל הזמן אינו מתיר לנו לפרט.

אני יודע שכמה וכמה ארגוני מתנדבים רוצים לעשות עוד ויכולים לעשות עוד. הם נזקקים למנופים לא גדולים שהמערכות הממסדיות, לרבות הממשלה, צריכות לספק. אם אנחנו בממשלה, בשלטון המקומי, בסוכנות נשכיל לספק את המנופים האלה בזמן הנכון, בצורה הנכונה, בהידברות עם ארגוני המתנדבים, נוכל להפוך את המנוף הזה למשמעותי יותר, ליעיל יותר, לאפקטיבי יותר בקליטת העלייה.

לפעמים כספים קטנים עושים התנדבות גדולה, ובסופו של דבר גורמים לחיסכון שלא ישוער לתקציבי המדינה. רק גישה של קיוסקאי קטן – תסלחו לי, אני לא רוצה לפגוע בבעלי הקיוסקים – שהאופק הכלכלי שלו הוא מפינת רחוב אחת לפינת רחוב אחרת, לא תבין את הדבר הזה.

אני חוזר ואומר: כספים קטנים מרימים מפעלי התנדבות גדולים, וחוסכים, בסופו של דבר, תקציבים אדירים.

השנה החליט פורום המתנדבים לקליטת העלייה לציין במיוחד את הנושא של קליטת ילדים ובני נוער. בעיות הקליטה של הילדים הן לא קלות. לעתים הם הנקלטים ראשונה; לעתים הילדים הם הקטר שמוליך את כל המשפחה, ודווקא משום כך – אם נכשלים בקליטת הילדים, לעתים נכשלים בקליטתה של המשפחה כולה.

מעשה הקליטה הוא לא פשוט. הוא מתחיל מהמטפל, אם זו גננת או מורה בבית-הספר היסודי או התיכון, הוא עובר אל התלמידים, אל הסביבה, אל כל המערך החברתי הסובב. כאשר נפגשתי עם ראשי תנועות הנוער בישראל אמרתי להם: תבזבזו על כל מה שאתם עושים באתרי הקרוונים, תעשו עוד, חשוב מאוד, זה המבחן הכי קל. תעשו כל מה שאתם יכולים כדי לקלוט אל תוך שורותיכם חברים נוספים, בתנועות הנוער שלכם; חשוב מאוד. אולם זה אינו המבחן העיקרי.

המבחן העיקרי – אם תצליחו להחדיר בחניכים הישראלים שלכם את היחס האנושי החברי לתלמידים העולים החדשים שיושבים לידם, כיסא ליד כיסא, להיות מסוגלים ליצור אתם קשר של אמת, להיות מסוגלים לעזור להם בצורה שתעורר את הכבוד העצמי שלהם, לא בדרך שתפגע בהם; לטפח את החברויות עם הילדים ועם הנערים הללו. יש מקומות שבהם יש סיפורים יוצאים מן הכלל של שותפויות כאלה, של חברויות כאלה, שמביאות אושר גם לילדים הישראלים וגם לילדים העולים. ויש מקומות שבהם הניכור קר כקרח, וצינה ובידוד הם נחלתם של הילדים העולים החדשים.

חברי הכנסת וחברות הכנסת, לא אמנה כאן את פעילותו של האגף לקליטה חברתית במשרד שלנו, שניסה בעבר ומנסה כיום, וינסה ביתר שאת בעתיד ללוות את פעולתם של המתנדבים, להגיש סיוע יותר מאשר בעבר ולחבר את המאמץ הממשלתי עם המאמץ ההתנדבותי. אבל אני רוצה לומר, שהקליטה החברתית והתרבותית של העולים לא תתבצע באפיקים ממסדיים. היא תתבצע על-ידי מאות אלפי ישראלים מכל הגילים, מכל השכבות, מכל העדות, מכל ההשקפות הפוליטיות – שיחליטו להיות קולטים, קולטים במעשה ולא רק בדיבור.

אני מודע לכך שקרה משהו לתודעת הקליטה שלנו ולרוח ההתנדבות. היום זה לא בדיוק כמו שזה היה לפני שנה ולפני שנתיים, וצריך לומר זאת. יש רבים שמתנדבים, יש כאלה שעושים עבודה נפלאה, אבל יש גם שחיקה. אינני מאמין בהטפה, אינני מאמין בפרופגנדה של התגייסות להתנדבות, אני מאמין בהשפעה על-ידי גיוס ממשי להתנדבות. כאשר נציג בפני האזרחים הישראלים, ובכללם עולים חדשים מה"מחזורים" הקודמים, אתגרים משכנעים של התנדבות וניתן את הכלים המינימליים למימושה של ההתנדבות, נצליח לעורר מחדש וביתר שאת גלים של התנדבות.

אני רוצה להביא דוגמה. יושב-ראש ועדת העלייה והקליטה של הכנסת, שלדעתי ממלא תפקיד חשוב מאוד גם בגיוס הכנסת וגם בגיוס דעת הקהל להבנת הבעיות של הקליטה בישראל ולהפניית המערכת הממשלתית לפתרון הבעיות הללו, העלה כאן את הפרשה הכאובה של אתרי הקרוונים. אני לא רוצה לעשות חשבונות עבר, ולא רוצה לדון עכשיו בשאלה – למה הציבו בבארותיים את האתר, וכהנה וכהנה. אלה העובדות, ואנחנו לא נשנה אותן עכשיו.

עכשיו אנחנו יכולים רק לעשות מה שביקש מאתנו חבר הכנסת זיסמן לעשותו – לשפר את איכות החיים באתרים האלה. אני רוצה לומר לחבר הכנסת זיסמן ולשאר חברי הבית: לצערי באיחור, זה היה צריך להיעשות עוד לפני כמה חודשים, יצאה סוף סוף חברת "עמידר" למסע שיפוצים, באותן נקודות שאתה ציינת, של הכנה לקראת הגשמים. זה לא מספיק. יש לנו הדוגמה הטובה של גבעת-המטוס בירושלים. יש לנו דוגמאות קשות מאוד ולא אמנה אותן כאן. אין שום סיבה שהמצב בחולדה לא יהיה כמו זה שבירושלים, ובבארותיים – שלא יהיה כמו בירושלים, אם נתגייס לעשות את זה, ועיקר ההתגייסות יכול להיות באפיק של התנדבות. אני הודעתי זאת כבר, זה בהכנה, אנחנו נערכים למבצע גדול של שיפור איכות החיים הפיסית והאנושית. לא צריך הרבה כספים. צריך כספים, אולם הם בסכומים קטנים לעומת התוצאות שתהיינה. כאן אפשר לפתוח כר נרחב להתנדבות של ארגוני נשים, של ארגוני נוער, של מפעלים, של בתי-ספר, של יחידות בצבא, של יחידות במשטרה, של יישובים, כדי לתת גם את התחושה לתושבים באתרים האלה, שבכמה מקומות הם מבודדים כל כך, כאילו מורחקים מאתנו, לתת להם לפחות חלקה של תחושה שהם בשר מבשרה של החברה הישראלית, שאכפת לנו מהם, שאנחנו דואגים לעתידם לא רק במלל אלא במעשים של ממש.

חבר הכנסת זיסמן, מכיוון שהעלית את הנושא אני חייב להתייחס אליו: לצערי, פרשת נשר לא הסתיימה. לצערי, שמת את האצבע על הנקודה הכואבת. מערכת שלמה של אכלוס נבנתה במשך השנים האחרונות ללא תיאום בין גורם לגורם, האחד לא יודע מה השני עושה, ועדיין לא הצלחנו להביא לתיאום בין המערכות האלה. אני חושב שזה מחדל. כל פעם זה מתעורר מחדש במקום אחר. מדיניות הדיור שלנו לגבי העדה האתיופית מוסכמת עם הפעילים בעדה האתיופית, מוסכמת עם האנשים שמבינים את בעייתיה של העדה האתיופית, שליוו אותה במשך כל השנים, בהם יוצאי אתיופיה. אם אנחנו רוצים אינטגרציה של אמת, שילוב של אמת של בני העדה, אם איננו רוצים הפרדה, סגרגציה, גטואיזציה שלהם, אנחנו צריכים לפעול לכך שבשכונות החדשות שהקימונו, שאנחנו מאכלסים עכשיו, בכל שכונה יהיו – לא בריכוזים גדולים, כי אם יהיו בריכוזים גדולים הם יישארו שם לבד כשכונה נפרדת וזאת תהיה שכונת מצוקה – בני העדה בשילוב מתאים: אם יש בית של 16 דירות, תהיינה שתיים-שלוש משפחות אתיופיות; עוד בית כזה – עוד שתיים-שלוש משפחות. זה מוסכם על העדה, שכך צריך להיות. וכאשר זה כך, יש פחות בעיות גם עם התושבים המקומיים.

לצערי הרב, המדיניות הזאת עדיין לא מאומצת על-ידי כל הגורמים. ואנחנו נהיה חייבים להביא לתיאום בין כל הגורמים ולא לפעולות נפרדות. עוד אנו מברכים על מה שקרה, כי הרי הצלחנו להביא למהפך בהתייחסות – קרה שם דבר דרמטי, שהביקורת הציבורית הקשה שנמתחה על התנהגות התושבים הביאה את רובם שם לחשבון נפש קשה מאוד, והם החליטו להתגייס לקליטת העולים האתיופיים – בלי תיאום בלי סידור מראש ובלי הכנה הופיעו היום עוד 11 משפחות, והסכסוך התלקח מחדש, כי ההרגשה של אנשים היא, שדברים שסיכמו אינם מתגשמים.

אני רוצה להבהיר כאן באופן חד-משמעי: אני אציע לממשלה שלא להיכנע בשום אופן לשום ניסיון אלים למנוע מדיניות אכלוס נכונה של יוצאי אתיופיה. אבל אני רוצה שתהיה מדיניות אכלוס נכונה, כי אחרת זה להטיח את הראש בקיר, על גבם של יוצאי אתיופיה, והגב שלהם איננו חזק דיו כדי לשאת את כל המאבקים הללו.

חברי הכנסת, אנחנו עומדים היום על עלייה של כ-70,000 בשנת 1992. לא בנו תלוי הדבר, אם מ-70,000 נעלה לרבע מיליון. הקפיצה הזאת יכולה להתרחש רק אם יהיו אירועים בלתי צפויים בארצות חבר המדינות העצמאיות. אבל אני מאמין שבנו תלוי אם אנחנו נעלה מ-70,000 ל-90,000, ל-100,000, ל-120,000. וזה תלוי בשיפור תנאי הקליטה בארץ; זה תלוי בחידוש הצמיחה במשק, בתנופה גדולה יותר; זה תלוי ביציבות שתבוא לארץ ולאזור אם תהליך השלום ימשך; זה תלוי בזרימה של השקעות לארץ; אבל זה תלוי גם בפעילות הישירה של הקליטה.

לבסוף אני רוצה לומר לעמיתי המתנדבות והמתנדבים: גם כאשר התחזיות הוורודות ביותר שלנו על צמיחת המשק, על יצירת מקומות תעסוקה, על הפניית משאבים נוספים לדיר, לחינוך, לבריאות ולרווחה – גם כאשר כל זה יתממש, עדיין יהיה לפעולת ההתנדבות שלכם, של עמיתים, ערך שאינו ניתן להחלפה בתהליך הקליטה של השבים לציון.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני השר לקליטת העלייה. לחברי הכנסת יוסף ונונו ודוד מנע יש הצעות אחרות. ההצעה של השר היא להעביר שתי הצעות לדיון במליאה. לחברי הכנסת ונונו ומנע יש הצעות אחרות. בבקשה, חבר הכנסת ונונו.

יוסף ונונו (העבודה):

אני מבקש להצטרף לברכות לחבורה הנפלאה של ציבור המתנדבים מכל רחבי הארץ, אשר נמצאת אתנו היום בכנסת.

עם גלי העלייה הגדולה בשנים האחרונות מארצות חבר העמים ומאתיופיה גבר עוד יותר הצורך בפעילות הברוכה של ארגוני המתנדבים, אשר מתבצעת במסירות וביעילות, שלא על מנת לקבל פרס. צורכי הקהילה הולכים וגדלים, ופעילות המתנדבים והרחבתה הופכות חיוניות יותר. כנגד זה, משרדי ממשלה, ומשרד העבודה בכלל זה, הפחיתו בשנים האחרונות את התקציב של ההתנדבות, את תקציב העבודה הקהילתית, המהווה את המסד והבסיס לארגון פעילות התנדבותית ענפה.

אני קורא להגדלת התקציב לפעילות התנדבותית במשרד העבודה והרווחה, במשרד החינוך ובמשרד לקליטת העלייה.

אני אומנם מצטרף להצעת השר לדון בנושא במליאה, אבל על-פי התקנון – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת ונונו, היתה לך הצעה אחרת.

יוסף ונונו (העבודה):

נכון. אני מבקש להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת ונונו. אדוני השר לקליטת העלייה, לא הבנתי בדיוק מה אתה מציע בקשר להצעה של חבר הכנסת שאול יהלום.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אני מציע לו שיוותר, שיסתפק בתשובה, ויעלה אותה כהצעה דחופה לסדר-היום שמכוונת לשרת החינוך והתרבות.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני השר, נתת אפשרות לחבר הכנסת מנע להביא הצעה נוספת. בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לברכות לכל ארגוני המתנדבים בכל רחבי הארץ, שעוסקים יומם ולילה בנושא של קליטת העלייה.

בעיית קליטתם של עולי אתיופיה הולכת ומחריפה, והאחריות רובצת מעל לכול על כתפי הממשלה. הבעיה שנוצרה בנשר היא רק סימפטום של קליטה לא-נכונה של עולי אתיופיה. הבעיה תלך ותקצין, כיוון שהדברים נעשים ללא תיאום. אני קורא לכל ארגוני המתנדבים לקחת חלק פעיל יותר ולהקדיש ממצם ומזמנם לטיפול ביהודי אתיופיה.

הדיון הזה כולו, בכללותו, בנושא של קליטת העלייה, הקצאת תקציבים, טיפול יתר של ארגוני המתנדבים בעולי אתיופיה, כמו גם בשאר העולים, חייב להיעשות, לדעתי, בוועדת העלייה של הכנסת. לכן אני מציע להעביר את הנושא לטיפול של ועדת העלייה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מנע. אנחנו עוברים להצבעה, ואני רוצה לשאול את חבר הכנסת זיסמן, אם הוא מסכים שהצעתו תעבור לוועדה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני הצעתי דיון במליאה.

היו"ר ר' אדרי:

אבל יש הצעה של חבר הכנסת ונונו, שהציע להעביר את הצעתך לוועדה. אני שואל אותך, האם אתה מסכים להצעתו. אם לא, אני מביא את ההצעה של השר ושלך לקיים דיון במליאה להצבעה. חבר הכנסת זיסמן, האם אתה מסכים להצעתו של חבר הכנסת ונונו להעביר את הנושא לוועדה?

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני בעד דיון במליאה.

היו"ר ר' אדרי:

אני שואל את חבר הכנסת אפרים גור. השר הציע לקיים דיון במליאה.

אפרים גור (הליכוד):

אני מסכים להצעתו של השר לקיים דיון במליאה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבין שיש הסכמה בנושא זה. חבר הכנסת יהלום, האם אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדה, כהצעתו של חבר הכנסת מנע?

שאל יהלום (מפד"ל):

אני מבקש לדון בנושא במליאה, כמו בשתי ההצעות האחרות.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה, וקודם כול על הצעתו של חבר הכנסת עמנואל זיסמן. כאן יש הצעה לקיים דיון במליאה.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 31

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ע' זיסמן בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. הצעתו של חבר הכנסת זיסמן תידון במליאה.

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אפרים גור. מי בעד הצעתו של חבר הכנסת גור, שזו תעבור לדיון במליאה?

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 33

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' גור בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד הצעתו של חבר הכנסת אפרים גור – 33, אחד נגד. ההצעה עוברת לדיון במליאה.

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת שאול יהלום. מי בעד ההצעה להביא את הנושא לדיון במליאה?

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 20

נגד – 16

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ש' יהלום בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 20, נגד – 16. הצעתו של חבר הכנסת יהלום עוברת לדיון במליאה. תודה לחברי הכנסת.

הצעה לסדר-היום הגבלות תנועה של עולים חדשים שלוו כספים מבנק עידוד

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 292, של חבר הכנסת בני טמקין. חבר הכנסת בני טמקין, בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, המתנדבים ברובם כבר אינם כאן, אבל אני, כמובן, מצרף את הברכה לעבודתם. אני מצטער שבגלל סדר-היום המשובש, שנקבע בטעות, העניין שאני מעלה נדון בשעה כל כך מאוחרת, אחרי שרוב המתנדבים עזבו.

העלייה לישראל צריכה להיות, והיא אכן, סמל של אחדות העם היהודי ושל מרכזיותה וחיוניותה של מדינת ישראל ושל המשימה הציונית של ריכוז העם היהודי במולדתו ההיסטורית, במדינת ישראל. מהות העלייה היא חזרת יהודים למולדתם ולמדינתם, לארץ ולמדינת מקלט, למדינה משלהם, למולדתם ההיסטורית. העבודה, הפעילות, התרומות של יהודים מחוץ-לארץ לצורך ריכוז העם היהודי כאן – כמו, למשל, פרויקט "אקסודוס" של גיוס כספים להבאת יהודים מחבר העמים – זו היתה פעולה ציונית של ערבות הדדית. הביאו את היהודים האלה, והיהודים האלה באו למדינתם. קוראים לזה שם רפטריאציה, זאת אומרת – אנשים חזרו למדינתם.

אני רוצה לדבר אתכם על בעיה – זה כבר לא חגיגי, ובאמת שמרתי את העניין לקטע הלא-חגיגי – קשה ביותר, אולי אחת הבעיות הקשות ביותר שפוגעות בעולים ובתחושת השייכות שלהם למדינה שלנו. העולים מתחבטים בבעיות תעסוקה ודיר, זה נכון, אבל הם גם מתחבטים בבעיות של שייכות ושל קבלת פנים. אחת הבעיות המרכזיות, שכבר שנתיים אני מתמודד אתה במגעים שלי עם העולים ובניסיון שלי לעזור לעולים במגזרים שונים, היא הבעיה של זכויות האדם, הבעיה של זכויות האזרח, הבעיה של תנועה חופשית של בני-אדם.

אתם צריכים לדעת, שהעולים למדינת ישראל מוגבלים בתנועתם, מוגבלים ביכולתם לקבל דרכונים, מוגבלים ביכולתם לבקר בחבר העמים ובמקומות אחרים לצרכים משפחתיים, עסקיים ואחרים, בגלל היותם עולים, וזאת בצורות ובשיטות שאינן מיושמות לגבי יתר האוכלוסייה בישראל. במובן הזה קיימת אפליה נגד קבוצת אוכלוסייה שלמה, שמשלמת את המחיר על מעשים אפשריים של יחידים.

הדיון על הנושא הזה צריך להתבסס על שתי הנחות יסוד: האחת – היותה של מדינת ישראל מדינתם של האנשים האלה שבאו לכאן, מי שבאמת תפסתם ציונית; השנייה – היותה של מדינת ישראל מדינה דמוקרטית שצריכה לשאוף למימוש השוויון בין האזרחים ולמימוש הזכויות השוות של האזרחים.

הבעיה שמעסיקה אותנו היא, שכאשר עולה בא לקבל דרכון, תקופה ארוכה לא ניתן לו הדרכון, עד שהוא נשלח לבנק עידוד, שהוא בנק סוכנותי, לסדר או לשלם את החוב או להביא ערבים, ולא – אינו מקבל דרכון. בקדנציה הקודמת נלחם חבר הכנסת וירשובסקי על כך שלא ייתכן שעולה חדש לא יוכל לקבל את הדרכון כמו כל אזרח חופשי אחר במדינה. ואז התחכמו לעניין, וכאשר הם באים לקבל את הדרכון, באו ועשו מעשה: משרד הפנים מוסר את המידע, עד קבלת הדרכון של העולה, לבנק עידוד, ובנק עידוד עושה פעולה אחת משתיים.

אולי כאן המקום לציין מהי הלוואה זו. זו הלוואה לכרטיס, למטען ולסל קליטה בשנה הראשונה, והיא ברובה כסף סוכנותי. אין זה כסף של המדינה אלא כסף שנתרם בחוץ-לארץ לצורך הבאתם של היהודים האלה למדינתם, כי להם אין האמצעים לממן את הדברים האלה בעצמם.

אגב, זה מעניין: הם באים ממדינה שהיו בה הגבלות תנועה, הם באים ממדינה שבה היתה נמסרת אינפורמציה מחלק אחד של הביורוקרטיה לחלק אחר של הביורוקרטיה, והם פוגשים מצב שבו חלק אחד של הביורוקרטיה – משרד הפנים, מוסר לחלק אחר של הביורוקרטיה את האינפורמציה על כך שמישהו ביקש דרכון.

ואז קורה אחד משני דברים: אם משרד הפנים פועל מהר ומוסר את המידע, בנק עידוד שולח מכתב למבקש ואומר לו: אתה צריך לבוא לסדר את ענייניך בתוך כמה ימים. אם הוא לא בא, מוציאים נגדו צו עיכוב יציאה מן הארץ ואומרים לו: עליך לבוא או לשלם את ההלוואה או להביא ערבים.

אם המידע לא עובר מהר, והעולה החדש מספיק לנסוע לחוץ-לארץ, הרי כאשר הוא חוזר, וזה קרה לחברים שלי, דבר ממש אבסורדי, הוא מקבל מכתב שעליו לבוא ולמסור את הדרכון. למה? מכיוון שחוששים שחלק מהאנשים האלה יהפכו את המדינה ל"פראיירית". כלומר, ייקחו את הכסף ולא ישלמו אותו בחזרה.

אבל כאן יש אבסורד נוסף: קודם כול, כל עולה חדש שהגיע למדינה לפני 1 באפריל 1991, ההלוואה שניתנה לו הופכת לאחר חמש שנים באופן אוטומטי למענק. הוא לא צריך להחזיר את הכסף הזה. ומה עשו לאנשים האלה? הכריחו את כולם להישאר פה חמש שנים, הם מעין בני ערובה ולא יכולים לצאת, אלא אם כן יביאו ערבים וישלמו את ההלוואה.

אני שואל: כמה מהאנשים היושבים פה, כשהם באים לבקש דרכון, משרד הפנים שואל את בנק הפועלים אם יש להם משכנתה, שואל את בנק טפחות אם יש להם משכנתה ובודק אם הם חייבים כסף? אבל, לגבי העולים החדשים, לכל הציבור הזה, עושים מעשה שלא יעשה. בשביל מה? בשביל לקבל בחזרה כסף שבעצם ניתן על-ידי יהדות הגולה כדי להביא אותם לכאן.

האנשים האלה, בניגוד לעולים מארצות המערב, לא יכלו לממש את רכושם בארצותיהם לפני העלייה. הם חלשים מבחינה כלכלית. ואז מתפתח דבר מעניין – מי שרוצה לנסוע לבקר את הסבתא החולה או ילדים שנשארו שם צריך ליפול קורבן לתעשיית הערבים.

זה בכלל מעניין – מי שחזק ורוצה לברוח מפה, תמיד יכול להסתדר. הוא משיג לו ערבים, הוא עוזב, אין לו בעיה. אבל בין העולים החדשים יש הרבה אנשים חלשים שלא יכולים להסתדר, והם אלה שנשארים פה, ויש להם התחושה שמחזיקים אותם בכוח כבני ערובה במשך כמה שנים.

עכשיו כבר יש שינוי: מי שעלה לארץ אחרי 1 באפריל 1991, חלק מההלוואה שניתנת לו היא ממש הלוואה, ולא מענק מותנה. מה קורה עכשיו? זו הלוואה לעשר שנים, מה שאומר שאנשים אלה צריכים להיות במשך עשר שנים במצב הזה של בני ערובה.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת טמקין, מה יותר פשוט מאשר לסלק את ההלוואה, ואז הוא יכול לצאת מהמדינה. הוא יכול לברוח.

לימור לבנת (הליכוד):

אבל הוא מדבר על אלה שלא רוצים לברוח.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני, אתה כבר קבעת שהוא רוצה לברוח? גם אני עליתי לארץ הזאת, עליתי מתוך בחירה, ובמשך כל השנים שאני פה קיבלתי הטבות מהמדינה. הייתי יכול לברוח ולא ברחתי. אולי תציע להעניש את כל מי שמדבר ברי"ש גרונית, כמו שאני מדבר?

דן תיכון (הליכוד):

אבל יש 200,000 איש ואולי יותר שעשו את זה, שניצלו את המדינה, שקיבלו משכנתה בתנאים מוזלים – – –

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, זמנו של חבר הכנסת טמקין תם, אני מבקש שלא להפריע לו.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מבין שהישראלים הוותיקים – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת טמקין, אני מבקש שלא לנהל דו-שיח. אתה סיימת את מכסת זמנך.

בנימין טמקין (מרצ):

רק רגע, תן לי לסיים. אולי תפצה אותי על כך שלא הגעתי לרשות הדיבור כל עוד היו פה המתנדבים.

חבר הכנסת דן תיכון, אני יודע שהישראלים הוותיקים לעולם לא מסדרים את המדינה... אני יודע שהישראלים הוותיקים אין להם בכלל הלוואות שהם צריכים להחזיר... רק העולים החדשים צריכים

לשלם? אני שמעתי ממקור מוסמך כמה אנשים מאלה שיצאו לא חזרו, ואני מבין שמדובר ב-600 איש בסך הכול שלא חזרו, ואילו מספרם הכולל של העולים החדשים מגיע ל-400,000 בערך. למה צריך להחזיק את כל הציבור הזה כבני ערובה בתחושה כמו זו שקיימת אצלם?

על כמה כסף מדובר פה? הרי רובו הופך למענק אחרי חמש שנים. בשביל מה לעשות זאת? אם 10% מהאנשים יעזבו את המדינה בלי לשלם ולא יחזרו – אני אומר שמי שרוצה לצאת ממדינת ישראל ולא מוכן לקשור את גורלו בגורלנו, מוטב שלא יהיה כאן. אי-אפשר להחזיק את האנשים בכוח.

דן תיכון (הליכוד):

נכון, אבל קודם יחזיר את הכסף.

בנימין טמקין (מרצ):

סלח לי, אני חוזר ואומר שעל-ידי כך אתה מעניש את כל העולים החדשים. אתה מחזיק ציבור שלם ומכתים את כולו. אי-אפשר לסבול את המצב הזה.

רפאל אלול (העבודה):

אתה מציע לבטל לגמרי את הערבות?

בנימין טמקין (מרצ):

מה זאת אומרת לבטל את הערבות? הרי ממילא אחרי חמש שנים זה הופך למענק.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אז למה זה לא מענק מהיום הראשון?

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת טמקין – – –

בנימין טמקין (מרצ):

לא, תן לי לסיים.

אם הסיבה איננה כלכלית, כי ממילא אחרי חמש שנים אתה לא מקבל את הכסף, מה היא הסיבה לכך שמחזיקים אותם פה במשך חמש שנים, את כולם? הרי אנחנו אומרים שהם באים למדינתם, כך לפחות אני הבנתי. אנחנו יודעים שהאנשים האלה הם חלשים ובמצב גרוע. נכון, יש הרבה קבוצות שבהן יש מספר מסוים של נזילים, אבל אסור לשנות את היחס לציבור שלם, בהתבסס על האפשרות שמיישמו יתנהג כנוכל. זה לא מתקבל על הדעת, והמחיר שאנחנו משלמים בתחושת העולים, חבר הכנסת אלול, הוא גבוה ביותר. אני מציע לך לדבר עם העולים, לברר מה התחושות שלהם, ואז תראה שזה אחד הנושאים הכי כואבים אצלם. תודה רבה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

לא ענית לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

הנה עולה היושב-ראש, חבר הכנסת דב שילנסקי, הוא יענה לך, הוא האיש שקבע את העניין.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת טמקין. שר הקליטה ישיב על ההצעה לסדר-היום. בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת טמקין עורר בעיה אמיתית. הראיה, שהממשלה החליטה לממש את המענק המותנה לפני זמן רב. אומנם היא לא ביצעה זאת גם בקדנציה הקודמת, וגם בקדנציה הנוכחית אנחנו עדיין בעיצומו של דיון אם כן או אם לא, ואם כן – איך לבצע ואיזה חלק של המענק לבצע, כי, כפי שאמרתי, השאלות שעורר חבר הכנסת טמקין הן שאלות אמיתיות.

אני רוצה להבהיר, כדי שיהיה ידוע בכנסת ויהיה גם ברור בציבור, שכל הדברים שתיאר חבר הכנסת טמקין מתייחסים בשלב זה לאותו רבע מסל הקליטה שהוא הלוואת הסוכנות. סל הקליטה היום, על-פי הסכם בין ממשלת ישראל לבין הסוכנות, מורכב כ-75% ממנו הוא מענק מותנה שממשלת ישראל נותנת לעולה באמצעות משרד הקליטה, ו-25% מסל הקליטה הם הלוואה לעשר שנים – כפי שתיאר זאת חבר הכנסת טמקין – שהסוכנות נותנת באמצעות בנק עידוד. זה ההסדר. הסוכנות החליטה על כך לאחר דיונים שהיו בה, אני מתאר לי בעיקר על רקע המצב הכלכלי והכספי שהסוכנות נתונה בו.

הסוכנות מפעילה את זה בהתאם לפרוצדורה שתיאר חבר הכנסת טמקין, אם כי לא הכול היה מדויק. יש חמש אלטרנטיבות המוצעות לעולה, אבל, ביסודו של דבר, המסלול העיקרי הוא מה שתואר.

החלטת הממשלה היתה, שהמענק המותנה יהיה לחמש שנים, ובתחום השנים האלה ינהגו במענק המותנה, באותם 75%, כדרך שהסוכנות, באמצעות בנק עידוד, נוהגת ב-25%.

אני חוזר ואומר, כי עוד בקדנציה הקודמת התעוררו ספקות לגבי הפרוצדורה הזאת, והיא עוררה בי ובהנהלת המשרד ספקות רבים עוד יותר.

אבל, אנחנו חייבים לתת מענה גם על אותה שאלה שנזרקה מן האולם אל חבר הכנסת טמקין, והיא מתייחסת, לדעתי, לנוכלים מעטים שמנצלים את הסידורים האלה כדי "לעבוד על עם ישראל בעיניים". ואני מסכים לגמרי עם חבר הכנסת טמקין, שאוי לה לאותה חברה שמחוקקת חוקים ומתקינה תקנות וקובעת נורמות, ומתייחסת אל ציבורים גדולים בפריזמה של החשד, שחלק מאותו ציבור גדול עלול לנצל לרעה את ההסדרים הכלליים, ולכן חובה עלינו להחשיד את הציבור כולו כדי למנוע ניצול לרעה.

עם זאת, אני חושב שאנחנו חייבים לתת מענים, בסייגים שאמר אותם חבר הכנסת טמקין, סייגים של צנעת הפרט, סייגים של אופן ההתייחסות שלנו לעולים כאלה, שבאו להיות אתנו שווים בין שווים, ובסייג הזה – שלא להחשיד ציבור שלם.

למרות הלחצים שהופעלו עלי, הודעתי לנוגעים בדבר, למשרד האוצר ולגורמים האחרים, שכל זמן שלא נמצא את הדיון על כל ההיבטים שלו אנחנו לא נגבש את ההחלטה שלנו, וזה מה שאנחנו אכן נעשה בתקופה הקרובה.

אני רוצה להוסיף דבר אחד, שאולי רק נרמז בדברים של חבר הכנסת טמקין ואולי הוא לא נקלט. אם אנחנו עוסקים בקליטה, הרי כל השאלה התעוררה בעקבות סל הקליטה הישירה. מה היה בעליות הקודמות? המדינה לא השקיעה כסף בעולים? חברות וחברי הכנסת, האם מישהו מכס זוכר דיון כזה בשנות ה-50, בשנות ה-60, בשנות ה-70, שבו מישהו הציע, שמי שבא לארץ לפני שלוש שנים, ארבע שנים – ולפי הקריטריון של הסוכנות, זה גם תשע שנים – יאמרו לו: רגע אחד, אתה עלית לארץ לפני תשע שנים, בוא נעשה אתך חשבון מה ההטבות שקיבלת – קיבלת משכנתה, פעם היה גלום סיוע כזה וכזה במשכנתה, היית במרכז קליטה, קיבלת אולפן, כל זה שווה כך וכך, וכל זמן שלא תחזיר את זה, לא תצא מהארץ?

מה הסבירו לנו כשהציעו את סל הקליטה הישירה? הסבירו לנו שזה אקוויולנטי למה שהמדינה השקיעה בקליטה הלא-ישירה. אז ההיגיון אומר, שאתה לא יכול לשנות את כל סדרי החיים רק מפני שהחלטת לעבור ממסלול של קליטה לא-ישירה למסלול של קליטה ישירה. וכל מה שאמרתי איננו צריך למנוע מאתנו – ואני חושב שאנחנו מוצאים כמה דרכים לעשות את זה בלי לפגוע בכלל הציבור – לטפל באותם מקרים, ואני חוזר ואומר: מצומצמים בהיקפם, של נוכלים שמנסים לנצל לרעה. אבל אני יודע שזה ויכוח לא רק בנושא הזה. זה ויכוח גם ביחס לדמי אבטלה, זה ויכוח לגבי שורה של הסדרים חברתיים שנוהגים בחברה שלנו.

גם בעניין דמי אבטלה אני אומר: לא די בכך ששוללים מאנשים רבים את האפשרות לעבוד, עוד מחשידים אותם שהם לוקחים במרמה את דמי האבטלה, שהם ביטחו את עצמם במשך שנים רבות של עבודה כדי לקבל אותם. האיש מבטח את עצמו שנים רבות, נזרק ממקום העבודה, נזקק לדמי הביטוח של האבטלה, וכשהוא מממש אותם, מחשידים אותו שמא הוא מנצל את זה לרעה.

דן תיכון (הליכוד):

זה לא דומה. המקרה הזה לא דומה – – –

השר לקליטת העלייה י' צבן:

הוא דומה רק מבחינה אחת, חבר הכנסת דן תיכון, מבחינה זו שצריך להיזהר שלא להתייחס לציבור גדול של אנשים, שנזקקים להסדרים חברתיים כוללים, בפריזמה של אותה קבוצה קטנה בתוך אותו ציבור, שעלולה לנצל לרעה אותו הסדר, בצורה מושחתת, בדרכם של נוכלים.

לכן אני מבקש להעביר את ההצעה של חבר הכנסת בני טמקין לדיון בוועדת העלייה והקליטה של הכנסת. אבוא להסכמה אתו ועם יושב-ראש הוועדה, שהעיתי יתואם עם סיום הברור במשרדנו לגבי עמדת המשרד, ואז נבוא לדיון, ונקווה שנמצא הבנה גם בוועדה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת טמקין, אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

זה אולי סמלי שחבר הכנסת שילנסקי, בהיותו סגן שר, הוא שטיפל בכל הנושא הזה, ואולי ראוי ורצוי לרענן את זיכרוננו. בעבר הקרוב עלו אנשים לארץ, קיבלו ונהנו מסיוע מרבי בכל הקשור ברכישת דירה, בתנאי אפס, וחיש קל, חיש מהר, מכרו את הדירה, לא החזירו את ההלוואה, המירו את השקלים בדולרים, ויכולת למצוא אותם כעבור תקופה קצרה ביותר בניו-יורק, בסן-פרנסיסקו ובלוס-אנג'לס. ומכאן באה ההחלטה, שהרי ידוע שהעלייה הנוכחית, לפחות בחלקה, איננה עלייה ציונית ולא עלתה לארץ מטעמים אידיאולוגיים, אלא הייתי אומר מסיבות של נוחות. והנה מגיעים לארץ, מקבלים סיוע מן הממשלה – והסיוע הוא נדיב ביותר, עולה פי כמה וכמה על הסיוע שניתן לחיילים משוחררים או לזוגות צעירים – וקיים חשש, ויכול להיות שהוא מוגזם ויכול להיות שהוא לא מוגזם, שהם ינצלו את הסיוע הזה, יממשו את הרכוש, לרבות מכונית, בתנאים מצוינים, וחיש קל יעלמו מהארץ לארצות-הברית, לקנדה, לאוסטרליה ואולי גם לדרום-אפריקה.

לשם כך ננקטו צעדים מתאימים, ויכול להיות שחבר הכנסת טמקין, החולק – – –

בנימין טמקין (מרצ):

– – – כמה ישראלים ותיקים יש בלוס-אנג'לס? אני מכיר יותר ותיקים מאשר עולים.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת טמקין, אני מציע לך שלא תצעק. אני פשוט חלש בריב.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, הוא לא צעק, הוא רק קרא קריאת ביניים לגיטימית.

יעקב שפי (העבודה):

אולי נבקש מחבר הכנסת דן תיכון שיעלה לדוכן?

היו"ר ד' שילנסקי:

התקנון מחייב שהצעה אחרת תישמע מהמקום הזה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

– – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

– – –

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הנפנוף בדגל של שמירה על צנעת הפרט ושמירה על זכויות הפרט של העולים – מוגזם, לא נכון ולא מתאים לחבר הכנסת טמקין, ובמיוחד לסיעתו. לכן אני מבקש להסיר את הנושא מעל סדר-היום. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

חבר הכנסת דן תיכון הזכיר אותי. בדרך כלל אני די אוהב לנהל ישיבות, אבל הפעם הזאת אני באמת מצטער, שמשום שאני מנהל ישיבה אינני יכול לקחת חלק בדיון. כל דבר יש לו מחיר.

ובכן, חבר הכנסת טמקין, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

בנימין טמקין (מרצ):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו ניגשים להצבעה. כבר הפעלתי את השעון.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 11

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 3

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בעד – 11, מתנגדים – שלושה, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת טמקין הועברה לדיון בוועדת העלייה והקליטה.

הצעה לסדר-היום

שילובם של מדענים חוקרים וממציאים עולים חדשים

בחיי המדע והכלכלה בישראל

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת אליעזר זנדברג להעלות את ההצעה לסדר-היום מס' 373. מאחר שהצעתך לא נכללה בכלל ההצעות, יש לך עשר דקות ולא שבע.

אליעזר זנדברג (צומת):

הבטחתי לשר הקליטה שאעשה זאת בפחות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל אינה משופעת באוצרות טבע. את אלה עלינו לייבא ברובם המוחלט של המקרים מחוץ-לארץ. מטבע הדברים, נודעת חשיבות רבה ביותר למשאב האנושי. הכול מדברים על החשיבות הכלכלית של הגדלת היצוא. אין מדובר בהגדלת הייצוא של חומרי גלם, אלא בייצוא של חומרים תעשייתיים המיוצרים בארץ. יכולתנו להתחרות במדינות שבהן כוח האדם זול מאוד מבוססת על הרמה הטכנולוגית הגבוהה יחסית של התעשייה ועל אלמנט חשוב לא פחות: היכולת להמציא, לשכלל ולחדש. כל אלה אינם ניתנים לייצור המוני.

למשאב האנושי נודעת חשיבות רבה ביותר, והוא מצוי וניתן לטיפול בהשקעה מתמדת המניבה פריה אחרי זמן רב. והנה, אירע דבר מה המשול לגילוי של שדה נפט: בקרב העולים החדשים, ובעיקר בגל העלייה האחרון ממזרח-אירופה, מצויים רבים העוסקים במקצועות המחקר – מדענים וממציאים. כל אלה עסקו בארצות מוצאם בעיסוקים היכולים לתרום באופן ישיר ומיידי לכלכלה הישראלית. עולים חדשים אלה הגיעו אל מציאות חברתית ופוליטית חדשה ושונה. גם חיי הכלכלה והטכנולוגיה, ואפילו המצב המשפטי הנוגע לזכויות יוצרים ופטנטים שונה בארץ, בהשוואה לארצות מוצאם. מי שהגיע ארצה ובמוחו רעיון שאותו החל לתרגם לפסים מעשיים של המצאה, או אפילו רעיון גולמי, או מנגד – המצאה ופטנט שכבר הצליחו, אינו יודע אל מי לפנות ובפני מי להציג את רעיונותיו, כיצד לפתחם ולהביאם לכלל מעשה מוגמר, שיש בו תועלת כלכלית לו ולחברה.

בקרב העולים קיים פחד יתר מחד גיסא, וחשש שמא יולכו שולל מאידך גיסא. הבורות לגבי המצב המשפטי והאי-בהירות לגבי המצב העובדתי אינן תורמות כמובן דבר. אומנם נעשו עד היום ניסיונות

מספר לקלוט ממציאים ומדענים עולים במסגרת חממות טכנולוגיות, אך החממות הטכנולוגיות – כ- 20 במספר, למיטב ידיעתי – אינן מיועדות לעולים חדשים דווקא. בכל אחת מטופלים בו-זמנית ארבעה עד חמישה עולים, ובכל פרויקט מועסקים בממוצע כחמישה אנשים. לפיכך החממות הטכנולוגיות עונות על צרכיהם של מעטים, ובל נשכח כי חלק מתקציבן משמש לתשלום שכר עבודת המדריכים ובעלי מקצועות שונים. הסוכנות היהודית הסירה תמיכתה מפרויקט איסוף מידע בדבר המצאות ופטנטים של עולים חדשים, במסגרת תעסוקת העולים בנגב, ולמעט פעילות של חברות פרטיות שמספרן ומשאביהן הכספיים מצומצמים ביותר, לא נעשה דבר בתחום זה.

מן הראוי כי יוקם גוף ממלכתי, רשות מידע והדרכה לענייני מחקר ופטנטים עבור עולים, אשר יחל מייד בביצוע פעולות שתסייענה בקליטתם של מדענים, חוקרים וממציאים מקרב העולים החדשים. התועלת בהקמתו של גוף שכזה אינה מסתכמת בסיוע לעולים בלבד. מציאת מקום תעסוקה תיעשה על חשבון תשלומי הבטחת הכנסה, והתועלת הכלכלית למשק לטווח ארוך ברורה על-פניה. רשות מידע והדרכה צריכה לטפל במאגר האדיר של ידע, פטנטים ורעיונות, למינם על-פי דיסציפלינות טכנולוגיות, ולבחון את סיכויי הוצאתם אל הפועל של אלה. רשות מידע והדרכה שכזו תדריך את העולים החדשים ותספק להם את המידע המינימלי הדרוש, כגון דרכי הגנה על זכויות יוצרים ופטנטים, דרכי גיוס מימון למחקר, טכנולוגיות מתקדמות הנהוגות בישראל, השתלמויות בנושאי יזמות וכל מידע רלבנטי אחר. על הרשות לתאם ולעניין משקיעים מקרב חברות תעשייה בישראל ובחוץ-לארץ, באפשרויות התאמת פטנטים והמצאות לצורכי מפעל זה או זה.

יש להקים חממות טכנולוגיות נוספות, אשר תוכלנה לספק את הצרכים האמיתיים בנושא הזה. ברצוני להבהיר, כי אין מדובר בתיאוריה סתם. המצאה או טכנולוגיה של הפקת מגנזיום, אשר הובאה ארצה על-ידי עולים מברית-המועצות, משמשת היום את "מפעלי ים-המלח" באופן המאפשר חיסכון של כ- 50% באנרגיה הנצרכת לשם הפקת מגנזיום בשיטה אלקטרו-כימית. חברות פרטיות מאמצות פרויקטים של מחקר בתחומים שונים, והמשקיעים הפרטיים זוכים ברווח, אך אלה אינם יכולים ואינם צריכים לפתור את הבעיה בכללותה. תפקידה של הממשלה הוא לעשות כן. חשוב לזכור, כי מדענים וממציאים נושאים אתם את כישוריהם באשר יפנו. בל נשגה ונגרום לכך ששימו פניהם לעבר ארצות נכר, שבהן מוצעות להם כבר עתה הטבות מפליגות. על משאבי טבע אין מוותרים בקלות, לא כל שכן על המשאב האנושי. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה. חבר הכנסת זנדברג הבטיח לצמצם, ודיבר במחצית הזמן.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

חברי הכנסת, חבר הכנסת זנדברג העלה נושא חשוב מאין כמוהו, הן בתחום קליטת העלייה והן בתחום הצמיחה הכלכלית, התרבותית והמדעית של ארצנו. אני אחזור שוב ושוב ואזכיר את דבריו של חתן פרס נובל לכלכלה, פרופסור סטיין, היהודי-האמריקני, שאמר לנו בעת ביקורו בארץ בשנה שעברה, שאם ממשלת ישראל ומדינת ישראל לא יפנימו עמוק אל תוך לבם ומחשבתם את האמת הכלכלית, שהערך הכלכלי החבוי בעלייה מברית-המועצות שווה הרבה יותר מאשר אוצרות נפט, לו התגלו מתחת למעטה האדמה בארצנו – יהיה זה מחדל היסטורי בלתי נסלח.

אני חושב שאנו מדברים יותר מדי – ובדין במידה מסוימת – על התאמה והסבה מקצועית של העולים לתנאים של המשק הישראלי, ופחות מדי על התאמה של המשק הישראלי להרכב המיוחד במינו של העולים בגלי העלייה האחרונים.

אני רוצה לומר לכנסת בקצרה מה נעשה בתחום זה: מאז ינואר 1989 עד ספטמבר 1992 נרשמו בארץ 7,420 מדענים. מהם התקבלו לטיפול המרכז לקליטה במדע במשרד הקליטה – 6,770 מדענים. התחילו לעבוד עד כה במדע, בסיוע המרכז לקליטה במדע במשרד הקליטה – 3,165 מדענים. 250 מדענים סודרו בעבודה מדעית ללא סיוע כספי ממלכתי. 400 מדענים סודרו בעבודה על-ידי משרדים אחרים. 300 מדענים עברו קורסים של הכשרה כמורים למדע בבתי-ספר תיכוניים. בסך הכול, המדענים שסודרו עד לחודש ספטמבר בעבודה – 4,115.

אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, שאם לפני שנתיים היה שיעור המדענים 15 על כל 1,000 עולים, בחודשים האלה שיעור המדענים הוא 25 על כל 1,000 עולים. הדבר מוסבר בחלקו על רקע של צמצום תקציבים למחקר ולפיתוח בארצות ברית-המועצות לשעבר. זהו אוצר בלום שמזמן לידיה של ישראל היום.

קבינט הקליטה קיים לפני שבועיים דיון בנושאים שהעלית, בעקבות ועדה מיוחדת שנתמנתה על-ידי הממשלה הקודמת, בראשותו של האלוף במילואים אהרן דורון, ואשר מסקנותיה אומצו על-ידי עמית השר רובינשטיין, שר המדע והטכנולוגיה, ועל-ידי.

אחד הדברים שעשינו, והוא עונה על הציפיות שלך, קבענו ועדת היגוי בין-משרדית בשיתוף ות"ת – הוועדה לתכנון ולתקצוב – והאוניברסיטאות כמייצגי האקדמיה, התעשייה וכמה גורמים נוספים, וזו תתאם את המאמץ להכוונת המדענים בדרך הטובה ביותר, המתואמת ביותר, כדי שכל מדען יוכל אכן לתרום כמיטב יכולתו.

קיים בארץ מרכז הקרוי מס"ר – מרכז לסיוע ורעיונות, והכוונה לרעיונות לפטנטים.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אפשר לשאול שאלה?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

כן, בבקשה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

מה יהיו השינויים של אותה ועדה? יהיו לה תקציבים?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

בוודאי. ועדת ההיגוי הזאת היא שתקבע כיצד יופעלו כל התקציבים הממשלתיים בכל המשרדים – הקליטה, המדע והטכנולוגיה, התעשייה והמסחר, העבודה והרווחה והחינוך. היא תנסה לכוון ולתעל את הדברים יחד, להביא אותם להתאמה.

ובכן, אותו מס"ר, מרכז לסיוע ורעיונות, אמור לענות על הציפיות שאתה העלית. המרכז הזה עובד עכשיו. אגב, הוא עובד בצורה משוכללת למדי. אנחנו הולכים לעשות מאמץ לתגבר את הפעולה שלו, בחלקה בכיוונים שאתה הצעת כאן, והציעו גם גורמים נוספים, אכן כדי לנצל במקסימום האפשרי את הברכה הצפונה ביכולת המדעית, ההנדסית, הטכנולוגית, שקיימת בקרב חלק גדול מן העולים לארץ.

מכיוון שחשוב שגם ועדת העלייה והקליטה של הכנסת תדון בדבר, אני אציע לכלול את ההצעה לסדר-היום, ואני מקווה שאכן יהיה בסופו של דבר דיון בנושא בוועדת העלייה והקליטה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, האם אתה מסכים שהצעתך תועלה לדיון בוועדת העלייה והקליטה?

אליעזר זנדברג (צומת):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

ובכן, אנחנו מצביעים, הלוח מופעל. נא להצביע.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 11

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

11 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת אליעזר זנדברג, שילובם של מדענים חוקרים וממציאים עולים חדשים בחיי המדע והכלכלה בישראל – תועבר לוועדת העלייה והקליטה לדיון.

הצעה לסדר-היום

הכרזת עובדי תע"ש על סכסוך עבודה

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: הכרזת עובדי תע"ש על סכסוך עבודה – הצעה לסדר-היום מס' 335. אני מזמין את חבר הכנסת גדעון שגיא.

גדעון שגיא (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאחרונה התפטרו ארבעה מאנשי ההנהלה המרכזית בתעשייה הצבאית. התסיסה בתעשייה הצבאית באה גם מלמעלה וגם מלמטה. כידוע, בשבוע שעבר התפטר יושב-ראש ארגון העובדים שלום חבשוש, ועל ההפגנות ועל המחאות של הימים האחרונים אין צורך להרחיב את הדיבור.

בקצרה, חברי הכנסת, מה שמתרחש בתעשייה הצבאית בימים אלו הוא רעידת אדמה. ב-1986 עבדו בתעשייה הצבאית למעלה מ-14,000 איש, והיום – כ-7,500. 2,000 פוטרו ב-1991, 2,000 פוטרו ב-1992, וזה נוסף על הוויתור מצד העובדים על 16% מהשכר והתנאים הנלווים.

עד למשבר האחרון כמעט לא שמענו על גלי הפיטורים. כל תוכניות ההבראה עברו עד אז בשקט מפתיע. ניתן להסביר זאת רק על רקע ציבור העובדים בתעשייה הצבאית, שהוא ציבור מיוחד במינו – ציבור שחי במשך שנים בהכרת ערך עבודתו וערך מוצרי התעשייה הצבאית לביטחון מדינת ישראל, ציבור שפעל מתוך אמון בהנהלת התעשייה הצבאית ובהנהגה הפוליטית-הביטחונית של המדינה.

אבל הניסיון המצטבר הוכיח במרוצת הזמן, שלאמון הזה אין בסיס. עם כל תוכנית הבראה, עם כל גל פיטורים, עם כל קיזוז בשכר, הובטח לעובדים שזה הקורבן האחרון ומכאן ואילך תעלה התעשייה הצבאית על דרך המלך.

הבטחה אחרונה ניתנה לעובדים במעמד ההסכם שנחתם בספטמבר השנה, ובאותו חודש עצמו הם התבשרו על שלב חדש בתהליך ההבראה המתבטא בסגירה של מפעלים נוספים רבים, שבכולם יחד, בקריית-שמונה, במעלות, במעלה-אדומים, בירושלים, בתל-אביב, בטירה וברמת-השרון צפויים למעלה מ-2,000 עובדים להיות בין המפוטרים.

על רקע זה אי-אפשר שלא להבין את העובדים החיים בתחושה קשה, שגורלם לא מעניין את המנהלים שלהם. אבל חמורה פי כמה התחושה, שהממשלה נוטה להפקיר אותם.

בטירה עומד להיסגר בימים אלה המפעל לבנייה שהוקם לפני כשנתיים וחצי, עם התחלת ה"בום" הגדול בבנייה. בשבוע שעבר, בדיון על המצב בענף הבנייה, נאם כאן חבר הכנסת אריאל שרון נאום חוצב להבות על מפעל הבנייה הציוני הגדול, שכלל, בין היתר, ייבוא קרוונים בערך של כמיליארד שקל. שר השיכון דאז רוצה אולי לשכוח איך עלו אליו לירושלים באותם ימים ההנהלה והעובדים בתעשייה הצבאית, איך הם ירדו על הברכיים וביקשו שיעביר למפעל התעשייה הצבאית בטירה מקצת ההזמנות לייצור הקרוונים. השר לשעבר, שרוממות הציונות בגרונו, גילה אטימות לא מובנת לזולתו. ומאז פוטרו 4,000 עובדים, לפי הערכתי באשמתו הישירה. ואגב, איש מהם לא חזר לעבודה יצרנית.

העובדים חשו על בשרם את נחת מעצבי המדיניות, שהפקירו ללא ניד עפעף 4,000 עובדים, 4,000 משפחות, הורים וילדים. על רקע ניסיונם הכאוב, אי-אפשר שלא להבין את העובדים ואת אובדן האמון שלהם כלפי ההנהגה.

יתר על כן, במרוצת הזמן למדו העובדים גם על גורלם המר של חבריהם המובטלים, שרובם הפכו לנטל על המשק, חיים מהפנסיה פלוס דמי אבטלה, מתוסכלים ומיואשים. משפחות רבות של המובטלים האלה נהרסו. עבור רבים היה הזלזול בגורלם נפילה מאיגרא רמא לעבר חורבן אישי ומשפחתי.

היום אני מקווה שכל חלקי הבית יסכימו, כי במדינה מכהנת ממשלה שרגישה מאוד לנושא התעסוקה. אני שמח שראש הממשלה החליט לקיים דיון בממשלה בנושא ודחה בשלב זה את הפיטורים. אבל אישית אני מבקש לומר לידידי סגן שר הביטחון מוטה גור, שאני מניח שהוא עומד להשיב על ההצעה לסדר-היום בשם הממשלה, שאני ציפיתי שעל הצעה זו ישיב שר האוצר. אינני עושה כאן הבחנה סמנטית. אני סבור שדרוש כאן שינוי של קונצפציה. גורל תע"ש ועובדיו הוא לא בעיה של המשרד, זו בעיה כלכלית-משקית-לאומית, שצריך להתמודד אתה במסגרת של אסטרטגיה לאומית כוללת לפתרון משבר התעסוקה. אסור לראות את הפתרון במסגרת, בראייה, באמצעים ובפרספקטיבה של משרד מסוים, אפילו זה משרד הביטחון. אסור לבזבז את שארית הרצון הטוב של העובדים; אסור לבזבז את הידע המקצועי שהם צברו; אסור לבזבז את התשתית הקיימת במפעלים, ואסור להפוך את העובדים האלה לנטל על תקציבי הרווחה. זאת תהיה טרגדיה אישית למפוטרים, אסון חברתי וטעות כלכלית בלתי נסבלת.

האוצר חייב להיכנס בעובי הקורה. ניתן, למשל, להציע ליזמים ולמשקיעים המבקשים להקים מפעל חדש בארץ ומתקשים לעשות זאת במהירות, להפעיל מייד אחד ממתקני התעשייה הצבאית העומדים להיסגר ולהעסיקו כקבלן משנה תוך המשך העבודה במסגרת תע"ש. המפעל והעובדים של תע"ש יעבדו כקבלני ביצוע עבור המשקיעים, גם אם דרושה סובסידיה למימון שכר העובדים, וזה מותר. ניתן לשלב את התעשייה הצבאית כקבלן ביצוע במפעלי התשתית, הכבישים, הגשרים, הפארקים התעשייתיים, שאנחנו עומדים להשקיע בשנה הבאה תקציבים לא מבוטלים בקיומם ובפיתוחם.

צריך לבחון מחדש את היבוא הביטחוני ולהפסיק את הייבוא של כל מוצר שניתן לייצר אותו בארץ.

לפני הפיטורים, אדוני היושב-ראש, יש לבחון כל אמצעי ולהבין שהבעיה של זריקת 3,000 מובטלים למשק היא בעיה של כולנו, ולא בעיה של משרד ממשלתי מסוים, או של מפעל מסוים, ואפילו לא בעיה של העובד בלבד, שהדרך הקלה ביותר לכאורה, לפתרון המשבר, היא לשלוח אותו הביתה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. אני מבין שהשר יענה על שתי ההצעות יחד.

הצעה לסדר-היום

עתידם של עובדי התעשייה הצבאית

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת יעקב שמאי להעלות את ההצעה לסדר-היום מס' 352 בנושא: עתידם של עובדי התעשייה הצבאית.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ביקשתי להעלות את ההצעה לסדר-היום בעניין פיטוריהם של עובדי התעשייה הצבאית, לאחר שהם הפגינו בצורה שלא זכורה במדינה. ידוע שבשנת 1986 עבדו בתעשייה הצבאית יותר מ-14,000 עובדים, וגם היום ידוע, אדוני סגן השר, שבא להשיב בשמו של ראש הממשלה שהוא שר הביטחון, שאכן כך היה. יותר מ-14,000 עובדים היו בשנת 1986, ואילו היום יש 7,000 עובדים. נשאלת השאלה: מי אשם, אדוני ראש הממשלה? ואני מבקש ממך, אדוני סגן השר, להעביר לו את הדברים. מי אשם בכך, שעה עובדי תע"ש היו מוכנים להתייעל ונתנו את ההסכמה מרצון, מתוך אהבה ואמונה שאכן ההתייעלות במשך כל השנים תביא לידי פתרון אמיתי, פתרון צודק ואמיתי לאותם עובדים שנשארים, לאחר שהעובדים האחרים שילמו בפיטוריהם את המחיר הכבד?

כאן אולי כדאי להזכיר לך משהו, אדוני סגן השר, ואני רוצה שתעביר את הדברים האלה לראש הממשלה. כאילו כולם כבר שכחו מי בעצם היה שר הביטחון של מדינת ישראל מאז 1984 ועד 1990, אדוני היושב-ראש. במשך שש השנים האלו היה שר הביטחון של מדינת ישראל מי שמכהן בארבעת החודשים האחרונים בתפקיד ראש הממשלה ושר הביטחון. הוא כיהן בתפקיד הזה. נשאלת השאלה, כאשר מדברים על הבראה של מפעל, האם ראש הממשלה של היום ושר הביטחון במשך שש שנים, מ-1984 ועד 1990, לא ידע שמספר המלחמות בעולם הולך ופוחת? האם הוא לא הבין שכאשר מדברים על התייעלות, המשמעות האמיתית של התייעלות היא המחיר שמשלמים הקורבנות העכשוויים, לקראת עתיד אמיתי וורוד למי שנשאר במקום העבודה?

מה מסתבר בעצם? ראש הממשלה לא הבין? ראש הממשלה לא ידע? ראש הממשלה הוטעה? מיהו הוליך אותו שולל? הוא לא מבין מה קורה? הוא לא מכיר את המערכות הביטחוניות? מה אפשר לומר על הדברים הללו? הוא היה קצר ראי והוא לא נכנס לבעיה האמיתית של התעשיות הביטחוניות. הרי רק כתוצאה מהחלטה שלו כשר הביטחון פוטרו אלפים בתעשייה האווירית. קם קול צעקה ואמרו, שאם נושא ה"לביא" ייפול, ירדו עובדים. למעלה מ-5,000 עובדים שילמו את מחיר ההחלטה שלו על הפלת ה"לביא". הוא לא הבין שבעצם התעשיות הביטחוניות הן מוביל מרכזי והמעסיק הכי גדול במדינת ישראל?

נשאלת השאלה, האם יכול אני לבוא בטענות אך ורק להנהלת תע"ש? האם יכול אני לדבר על האחריות של העובדים בלבד? האם יכול אני לומר שטעה הוועד וטעו העובדים, ואיני יכול לומר מלה אחת על מי שבעצם נשא באחריות הפרלמנטרית, באחריות הממשלתית ובאחריות הפוליטית למה שמתחולל בתע"ש?

יכול מאוד להיות, רבותי חברי הכנסת, שאולי לא הייתי אומר כל זאת לו נראו הדברים אחרת. מה בעצם קורה? – כאשר אנחנו מדברים כאן על תע"ש-ירושלים, האם אינך יודע, אדוני סגן שר הביטחון, שבעצם לפני שנים מספר הקימו מפעל דומה בייצורו למה שמייצרים בתע"ש-ירושלים? והוא לא מייצר אבקת שרפה, הוא מייצר דברים מתוחכמים, שעדיין אי-אפשר לדבר עליהם. אז לבוא ולומר שבשנים האחרונות היה צריך להקים מפעל דומה, והיום אנחנו מעבירים את המפעל בירושלים למפעל שקם בשנים האחרונות? ובזה מוצאים פתרון ל-500 עובדים, בהחלטה שרירותית כזאת?

מי כמוך יודע, אדוני סגן השר, שירושלים לא עשירה בתעשיות. מה יעשו העובדים האלה?

כאשר אני רואה את הדברים ושומע את הקולות, אני שואל: מה קורה כאן? האם באמת אטומים היינו כולנו? האם באמת אין להאמין להסכמים? ראו זה פלא, עובדי תע"ש מפגינים, יוצאים לרחובות, מפחידים את הממשלה, יוצאים אליהם שרים, מנסים להרגיע אותם, ואיש לא אומר להם את האמת. מה משמעות ההחלטה שהממשלה תדון מחדש בנושא של תע"ש? מדוע לא אמר להם ראש הממשלה ושר הביטחון באומץ לב: או שאני סוגר את המפעל, או שאני מחליט שיפוטרו העובדים שהחלטנו עליהם, וזה עוד 2,000 מתוך ה-7,000. האם באמת מתכוונים למצוא פתרון? האם ראש הממשלה לא יכול לומר לשר האוצר: אנא, תמצא פתרון מייד? – כל זה כדי להוליך אותם שולל עוד שבועיים ועוד שלושה שבועות, כדי להגיע לסוף השנה ולומר להם: לא מצאנו פתרון. זה נעשה כדי להשקיט את הסערה שבלבם וכדי להונות אותם. זו בעצם הכוונה של הממשלה כשהיא אומרת שהיא תדון ותחליט.

אני גם שומע את חברי מספסלי המערך. שמעתי גם את חבר הכנסת גדעון שגיא שדיבר לפני. בעצם הוא מדבר באהדה רבה על תע"ש.

אני אומר לכם בגלוי, אני בעד, אדוני היושב-ראש. כמה כסף בינתיים? 340 מיליון שקל. נכון, היום, בתרגיל פרלמנטרי שהיה בוועדת הכספים של הכנסת לא הצליח המערך להעביר את 220 מיליון השקל. אז מחר מצביעים שוב, ואתם תגייסו את החברים ותעבירו את הכספים.

מדוע אני עושה את ההשוואה לקופת-חולים? קופת-חולים היא תעשייה ממשלתית. קופת-חולים היא תעשייה באחריות הממשלה. ראש הממשלה היה אחראי לה מיניסטריאלית במשך שש שנים. לקופת-חולים הוא אחראי מיניסטריאלית היום; הוא אפילו לא שר בריאות. והשאלה שאני שואל: איך הוא מצא בקלות כזאת את הכסף, גם בלי לבדוק את האמצעים האמיתיים של קופת-חולים – אם מגיע, אם צריך, אם חייבים להעביר?

שמענו את חבריכם, שמענו את שר הבריאות, שמענו את האחרים, באיזה להט הם דיברו על המחדל של קופת-חולים. והנה החלטת הממשלה: קופת-חולים עומדת ליפול, ההסתדרות עומדת לברוח לנו מהידיים, צריכים למצוא לה מאות מיליונים, 1.5 מיליארד שקל בארבע שנים. לזה אתם מוצאים כסף?

עובדיה עלי (הליכוד):

כמה?

יעקב שמאי (הליכוד):

1.5 מיליארד או 1.6 מיליארד שקל בארבע שנים, ואולי יותר.

אברהם הירשזון (הליכוד):

דולר.

קריאה:

חבר הכנסת עובדיה עלי, הדיון היום אינו על קופת-חולים; הוא על נושא אחר.

יעקב שמאי (הליכוד):

אם חבר הכנסת שגיא יאזין, תאמין לי שאני בעד להעביר כספים לקופת-חולים. רק כדאי שתקשיב לי.

עובדיה עלי (הליכוד):

4 מיליארדים.

יעקב שמאי (הליכוד):

4 מיליארדים. הנה מתקן אותי חבר הכנסת עלי, ואומר לי: 4 מיליארדים.

אני שואל את השאלה, אדוני סגן השר: אתה היית שר הבריאות, ואתה בוודאי זוכר שלא רצו לתת לעובדי בתי-החולים הממשלתיים את השכר שמקבלים בקופת-חולים. רבותי חברי הכנסת, הרי השכר של עובד מינהל גבוה כמעט פי שניים מזה של עובד מינהל בבית-חולים ממשלתי. הרי מספר הפונקציות בכוח-האדם שאיננו רפואי הוא אלפים רבים מיותרים. אתם לא יודעים את זה? האם הגשתם לנו תוכנית ואמרתם – הנה ההתייעלות של קופת-חולים? הרי לקופת-חולים יש נכסים למכביר למכור. האם הם מכרו נכס בשקל אחד לפני שבאתם לבקש את מאות מיליוני השקלים הללו?

אילו באתם ואמרתם שיש להעביר לקופת-חולים מפני שמגיע לה, מפני שצריך לתת את שירות הבריאות, הרי גם אתה יודע, אדוני סגן השר – בתוקף תפקידך כשר הבריאות למדת את הנושא – כי אנשים רבים מאוד משלמים 70 שקל בחודש לקופת-חולים, ולכן האחרים והמדינה צריכים לשלם. זה נושא שצריך להיבדק. אני אומר, אם צריך להעביר לקופת-חולים – להעביר. אם צריך לתת להם את הכסף – לתת. אבל על רקע אותם מקורות כספיים, אדוני סגן השר, שמצאתם לקופת-חולים במהירות כזו, מפני שמבחינה פוליטית חשובה לכם ויקרה לכם ההסתדרות הפוליטית הזו, אתם רוצים לשפוך את דמם של עובדי התעשייה הצבאית והתעשיות הביטחוניות האחרות, ולהם אומר ראש הממשלה: דעו לכם, אתם תפוטרו. איך הוא מסוגל להסתכל בעיניהם, כאשר מאות מיליוני שקלים עוברים לקופת-חולים לפני שנבדק הנושא אם בכלל מתייעלים? וצריך שיהיה שירות בריאות טוב.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש דבר מיוחד. אם אתם מעבירים לקופת-חולים, ויש לכם כסף, אותם סכומים תעבירו לתעשיות הביטחוניות כדי לשמור על מקום עבודתם של העובדים, לא לרמות אותם, לא להשלות אותם, לא להוליך אותם שולל. יקום ראש הממשלה וישמע את הדברים האמיתיים, ולא כמו שהוא מאשר תקציב בממשלה, וכעבור שבוע ימים מישהו לוחש לו באוזן שהוא לא קרא את התקציב, שאין פתרונות לתעסוקה. מה קורה לראש הממשלה הזה? מה קורה לשר הביטחון הזה? הוא כל כך עסוק כך שהוא לא מסוגל להבין כי מישהו לוחש לו באוזן. לולא כיהן ושירת שש שנים מתוך שמונה השנים האחרונות כשר הביטחון, לא הייתי מעז להוציא מלה אחת היום.

ולכן אני קורא לו ואומר לו: אדוני ראש הממשלה, אדוני שר הביטחון, אתה, שכינת במשך שש שנים, בראש ובראשונה חלה האחריות לתעשיות הביטחוניות עליך. לפני שאתה מפטר, לפני שאתה דורש לפטר ולפני שאתה מעביר שקל אחד לקופת-חולים, אותם שקלים תעביר גם לתעשיות הביטחוניות ולתעשייה הצבאית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את כבוד סגן שר הביטחון להשיב.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא רציני מכדי שאכנס לוויכוח בסגנון שבו התחיל חבר הכנסת שמאי. אני רק רוצה לומר לך, שבעוד ראש הממשלה הנוכחי קיבל משלחת ואמר לנציגיה מה שאמר, ראש הממשלה הקודם, לפי דעתי, לא היה מודע לעצם הבעיה, כי הוא חי בעולמות אחרים – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

הוא לא היה שר הביטחון.

סגן שר הביטחון מ' גור:

ולכן אסתפק בחלק הזה של הוויכוח שיש לך עם ראש הממשלה ושר הביטחון, ונחזור לדון בעניין התעשייה הצבאית.

ובכן, ראשית כול, מאז הועלו ההצעות לסדר-היום ועד היום, נפגש ראש הממשלה עם נציגי התעשייה, נציגי העובדים, והבטיח להם שלא יתקבלו החלטות ללא התייעצות אתם וכי הוא יקיים על כך דיון בממשלה; דיון בממשלה, מכיוון שצדקתם, חברי הכנסת שטיפלו בעניין, כשציננתם שכאן מדובר בצורך בפתרון כולל ולא רק בבעיה של משרד אחד. אני מעריך שאומנם כך ייעשו הדברים.

נקודה שנייה. כבר היום הובן, שעם כל הקשיים, ואני אפרט אותם מייד, שהתעשייה הצבאית עומדת מולם, מי שמטפל בסוגיה הזאת מביא בחשבון גם את הצרכים המקומיים הייחודיים של עיירות פיתוח, שאם יהיו בהן פיטורים, ההשפעה שלהם תהיה הרבה יותר כוללת והרבה יותר הרסנית; אני אומר, הרבה יותר הרסנית, מכיוון שכל פיטורים הם הרסניים. ואומנם, הגופים שבדקים את המצב בתעשייה הצבאית ואת הפתרונות לשיפור המצב מודעים לכך שיש מקומות בארץ שבהם החישובים צריכים להיות כוללים יותר ולא רק כלכליים טהורים, ובהתאם לכך גם יתקבלו החלטות. כך שייטכן שלגבי חלק מהמקומות, וזו אומנם הכוונה, ואני גם הזכרתי את זה בתשובתי לפני כשבועיים, ייערכו דיונים מיוחדים, בהתחשב בתנאים המסוימים שלהם, ואני מקווה שהפתרונות יהיו גם לטובת החברה, ובעיקר לטובת העובדים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש שני כיוונים עיקריים שבהם מנסים להבריא את החברות הללו. האחד, על-ידי פנייה לשוק האזרחי. צריך להודות שחלק גדול מאוד מהחברות, גם באירופה וגם בארצות-הברית, כאשר פנו לשוק האזרחי, נכשלו. נראה שתעשייה צבאית שונה במהותה בדרך ניהולה, במנטליות של הניהול, ועובדה היא שחלק גדול מהמפעלים שניסו לפנות לשוק האזרחי לא הצליחו.

הדרך השנייה היא, שהחברות הללו לייצור נשק או מערכות צבאיות מתרכזות אך ורק בתחומים שבהם הידע של החברות הוא בלעדי, ושם יש להם הסיכוי הטוב ביותר להמשיך ולפתח את השווקים.

אני יכול לומר לכם משיחות שלנו במערכת הביטחון עם משלחות של החברות הגדולות בעולם המגיעות לכאן, כי כולם מחפשים עבודה.

אלה שני הכיוונים העיקריים, כאשר הכיוון השני, שהוא התמקדות בנושאים הייחודיים שבהם יש לאותה חברה יתרון יחסי, הוא הכיוון. זו גם המשמעות העיקרית של תהליך ההבראה של התעשייה הצבאית. אנחנו מקווים מאוד שאת התהליך הזה אפשר יהיה לעשות במינימום של נפגעים, הווי אומר – במינימום של מפוטרים.

יעקב שמאי (הליכוד):

מה היו התוכניות של ראש הממשלה ב-1986 בכל מה שנוגע לתעשייה הצבאית?

סגן שר הביטחון מ' גור:

הרי לא סתם לא נכנסתי לפרשיות העבר, שלא אתה ולא אני בקיאים בפרטיהן די הצורך. שנית, מכיוון שראש הממשלה היה גם הוא בארץ בחלק מהשנים האלה, ואילו היו לו פתרונות אחרים, כי שר האוצר היה של הליכוד – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

אבל ראש הממשלה בוודאי – – –

סגן שר הביטחון מ' גור:

שמאי, שמאי, עזוב. שר האוצר במשך כל השנים היה איש הליכוד, חוץ מאשר במשך שנתיים, ולכן אי-אפשר להיתלות רק באיש אחד. חבל לי על הזמן, חבר הכנסת שמאי, אבל אתה פשוט שכחת את העובדה הקובעת ביותר, את מלחמת-המפרץ שהיתה לפני שנתיים ואת ההשלכות שלה על השוק העולמי.

איש לא יכול היה להתנבא לפני שש שנים, או אפילו לפני ארבע שנים, מה בדיוק יקרה בשוק. ולא רק זאת – איש לא היה יכול לנבא את העובדה שהאימפריה הסובייטית תיעלם, ותקציבי הביטחון האמריקניים ירדו פלאים. לכן, האמן לי, חבר הכנסת שמאי, אנחנו עשינו שיעורי בית. ואני לא חושב

שמישהו ירוויח מזה שאנחנו נעשה היום חשבון אם אפשר היה לראות אז את ההתפתחות העולמית ואת השפעתה על המשק של מכירת נשק.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני לא אומר זאת. אני אומר, שאם נותנים לקופת-חולים כסף בלי בדיקה, ייתנו גם להם אותו דבר; לא יותר מזה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

עזוב, עזוב. ראשית, אני לא מטפל היום בקופת-חולים. אבל אני רוצה לומר לך, שכאשר אני הייתי שר הבריאות, ונשמעו טענות כמו אלה שאתה טענת קודם לכן, נערכה בדיקה על-ידי גורמים חיצוניים, וגם הם אמרו שצריך לתמוך. לכן, עזוב את קופת-חולים היום. די בכאב הלב שאנחנו גורמים בכך שהתעשיות הצבאיות צריכות לעבור תהליך הבראה כאוב.

אדוני היושב-ראש, אני רק יכול לומר לכם, שאם ראש הממשלה סיכם שלא יהיו פיטורים בלא התייעצות עם העובדים ולפני שהדבר יידון בממשלה, והוועדות אשר עוסקות בנושא כרגע מאיצות את עבודתן, אין לי שום ספק שהכוונה היא למצוא את דרך המלך שתאפשר לתעשייה הצבאית להמשיך לפעול. והיה ויהיה שינוי במשק העולמי – גם להרחיב מחדש, מתוך דאגה שהפגיעה בעובדים תהיה המינימום ההכרחי.

על מנת שאנחנו, חברי הכנסת, נוכל לעקוב אחרי העניין, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

טוב יותר לוועדת הכספים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

בפעם הקודמת, כאשר דובר על כלל התעשיות, המלצתי להעביר זאת לוועדת הכספים. לא אכפת לי שהצעה זו תועבר לוועדת הכספים. שם אפשר יהיה לעקוב מקרוב אחר הדברים, ולתת את הפתרונות הדרושים. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הווי אומר, אתה מקבל את ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

כן, כן. מבחינתי אפשר להעביר זאת לוועדת הכספים, או לוועדת העבודה והרווחה. זה אותו דבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

לחבר הכנסת רביץ יש הצעה אחרת להצעתנו לסדר-היום של חבר הכנסת גדעון שגיא. בבקשה, חבר הכנסת רביץ, מהמיקרופון שבצד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת שגיא, אני משתמש ברשות שנותן לי תקנון הכנסת כדי לומר מלים מספר. פורמלית אני צריך להציע להסיר את הצעתך, חבר הכנסת שגיא, וזאת גם אעשה בגלל התקנון. אבל דברי לאחר מכן ידברו בעד עצמם.

אני נפגשתי עם ועדי עובדים של התעשייה הצבאית במסגרת הלובי הירושלמי של חברי הכנסת. אני הצטערתי מאוד לשמוע את דבריו של סגן השר, כי התקווה של חלק מעובדי התעשייה הצבאית היא דווקא בכיוון האחר שעליו דיבר כאן סגן השר. לאמור, לפחות במפעל אחד בירושלים רבתי, שבו עובדים כ-250 עובדים, החל התהליך של ההסבה למגזר האזרחי. ואם נקבל את דברי סגן השר, שדבר כזה לא יצלח, הרי יוצא אפוא שאנחנו שוללים מהם אפילו את התקווה למצוא להם בעתיד פרנסה במקום עבודתם.

כולנו יודעים שהתעשיות הצבאיות בעולם איבדו מחשיבותן בגלל המצב הגיאופוליטי החדש. מה אנחנו אומרים? לתעשייה הצבאית אין בעצם עתיד, ואנחנו לא נוכל לבסס תעשייה צבאית, כל תעשייה צבאית, על בסיס לא כלכלי, ואם לא יעשה מאמץ להעביר את התעשייה הצבאית, או לפחות חלק ממנה, למגזר האזרחי, הרי איננו נותנים תקווה לעובדי התעשייה הצבאית.

אני חושב שיש כאן מעט חוסר תשומת לב, חוסר יוזמה להבאת יוזמות חדשות על מנת להקים את התעשייה הזאת על בסיס חדש. לכל תעשייה אפשר לעשות הסבה, וזו איננה שאלה של מנטליות. זו שאלה של מיומנות, של ביזנס, של חשיבה חדשה ושל יוזמה. תודה, אדוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אתה מציע?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הרי אתה לא תרשה לי להציע הצעה אחרת, לכן פורמלית אני מציע להסיר את זה, אבל אני כמובן אתמוך בהעברת ההצעה לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שגיא, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת הכספים?

גדעון שגיא (העבודה):

כן.

עמיר פרץ (העבודה):

לא לוועדת הכספים; לוועדת העבודה והרווחה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אם אתה רוצה לפתור את הבעיה, צריך להעביר את זה לוועדת הכספים. שם אפשר לתת להם כסף. בוועדה שלך, חבר הכנסת פרץ, לא יקבלו אף אגורה אחת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, אם יש מי שמציעים להעביר את הנושא לשתי ועדות שונות, הנוהג הוא שוועדת הכנסת תקבע לאיזו מן הוועדות יועבר הנושא.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, לא יעזור לך. למה לך להתרגז? אני אשמור על התקנון, והתקנון קובע שבמקרה כזה הנושא יועבר לוועדת הכנסת, והיא תקבע לאיזו ועדה הוא יועבר. ועכשיו אני שואל אותך, חבר הכנסת שמאי, האם אתה מסכים שההצעה תעבור לוועדה?

יעקב שמאי (הליכוד):

כן, לוועדת הכספים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדה, בסדר.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעות של חבר הכנסת שגיא ושל חבר הכנסת שמאי לדיון בוועדה, כפי שתקבע ועדת הכנסת? בבקשה להצביע. מי נגד? מי נמנע?

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושאים לוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי הכנסת ג' שגיא וי' שמאי

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בעד – 12, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שההצעה של חבר הכנסת גדעון שגיא בנושא: הכרזת עובדי תע"ש על סכסוך עבודה, וההצעה של חבר הכנסת יעקב שמאי בנושא: עתידם של עובדי התעשייה הצבאית, יועברו לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת. אני מודה לחברי הכנסת.

הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין).
התשנ"ג-1992
(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את כבוד סגן שר הביטחון, אנחנו ניגשים לדון בהצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992, בקריאה ראשונה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המונחת על שולחן הכנסת נועדה לבצר את מערכת השיפוט הצבאי ולהכניס בה אלמנט חשוב, שכמוהו נהג במערכת האזרחית מקדמת דנא. דהיינו, החלת כללי ה"סוב יודיצה" על הדיונים המשפטיים המתנהלים בפני בתי-הדין הצבאיים.

תקינות השיפוט מחייבת, ששופט הדין בעניין מסוים יוכל להחליט בדבר גורלו של הנאשם שבפניו והעונש שייגזר עליו אך ורק מתוך שקילת שיקולים ענייניים. הדבר נכון בכל תחום של משפט, ובתחום הפלילי, שבו עוסקים אנו בדיני נפשות, על אחת כמה וכמה.

הפרסומים על משפטים התלויים ועומדים עלולים לגרום נזק בכמה מישורים: א. אפשרות השפעה על עדים – חלק מן העדים הקוראים פרסומים שונים על-אודות המשפט עלולים להתרשם מהם; ולגבי משפטים שבהם ניתנת עדות זמן רב אחרי האירוע – העדים עשויים להירתע מלהעיד, או שהם עלולים להוסיף על העדות דברים אחרים כתוצאה מפרסומים שונים.

ב. אפשרות השפעה על שופטים – אומנם כאשר מדובר בשופטים מקצועיים האפשרות להשפיע עליהם קטנה יותר, מאחר ששופטים מקצועיים יכולים לנתק את החלטתם מביקורת לא עניינית, אך כבר קבע בית-המשפט העליון, כי דמותו של השופט – ציטוט: "היא בסופו של דבר דמות אנוש. זו גדולתה וזו חולשתה. זו המציאות, ויש לראותה בעיניים פקוחות. על כן יש להכיר בקיומה של אפשרות סבירה של השפעת הפרסומים על השופט המקצועי".

יש לזכור, כי בבתי-הדין הצבאיים מכהנים גם שופטים לא מקצועיים, שופטים הבאים מתוך יחידות הצבא. אומנם, שופטים אלה יושבים בדין לצד שופטים-משפטים מקצועיים, ואלו בוודאי יוכלו לעזור לשופטים שאינם מקצועיים להתעלם מפרסומים שונים, אך, כידוע, לא כל אדם מסוגל לעשות תמיד הבחנה חדה כל כך בין מה שהגיע לידיעתו בהליך תקין ובין מה שהגיע לידיעתו כתוצאה מפרסום.

ג. קיים חשש גם מפגיעה ב"תדמית הצדק" – אנשים הקוראים פרסומים מגמתיים על-אודות המשפט עלולים להתרשם כי בית-הדין הגיע למסקנתו לא רק בהסתמך על הראיות שהוצגו בפניו, אלא גם, ואולי בעיקר, על יסוד הפרסומים. במקרים הפוכים הם עלולים לחשוש, שבית-הדין נתן את פסק-דינו שלא כדין ושלא בצדק, משום שהם הסתמכו על פרסום מגמתי ומכוון, ולא על שיקולים ענייניים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להדגיש, כי בעבר היו כמה מקרים שבהם היו פרסומים שונים וחמורים בקשר להליכים משפטיים התלויים ועומדים בפני בתי-דין צבאיים, ובתי-הדין אף התריעו על כך והציעו לתקן את החוק. הננו ערים, כמובן, לעיקרון הבסיסי והחיוני של חופש הביטוי ולצורך בסקירה הוגנת ובמסירת מידע אמין לציבור, והצעת החוק באה על מנת למצוא איזון נכון בין הצרכים השונים. בכך הולכת הצעת החוק בדרך הקבועה בדין האזרחי לגבי בתי-המשפט האזרחיים.

ברור כי כל החלטה בקשר להעמדה לדין עקב הפרת כללי ה"סוב יודיצה" תיעשה לאחר שקילת כל הנסיבות, והתקווה היא כי עצם החלת איסורי הפרסום בחוק תגרום לריסון עצמי ולמניעת פרסומים הפוגעים בתקינות המשפט.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מציע לכנסת לאשר את ההצעה ולהעבירה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אני מזמין את חבר הכנסת אברהם פורז. איננו נוכח. אני מזמין את חברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – את חבר הכנסת יוסי כץ. דרך אגב, נוהגים להקצות חמש דקות לכל נואם, אבל מכיוון שאין הרבה משתתפים נוכחים, נעלה זאת לשבע דקות, ואם מישהו יעבור על זה בדקה נוספת, לא נהיה גזלנים.

יוסי כץ (העבודה):

חשבתי שמקצרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנושא הוא רציני מאוד, ואני רואה שרוב המשתתפים שנרשמו אינם נוכחים. אני מתפלא על שעורכי-הדין שבכנסת, הרגישים במיוחד לנושא, אינם. נקבע שבע דקות, ואם נעבור דקה – גם זה לא נורא.

בבקשה, חברת הכנסת ענת מאור.

ענת מאור (מרצ):

כבוד היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, בשם סיעתי – חבר הכנסת פורז לא יכול להשתתף בדיון בגלל שליחות שלו בחוץ-לארץ – אני מביעה תמיכה בהצעת החוק, שכן אנחנו מאוד מכבדים ומאוד חשוב לנו להבטיח, שבית-הדין הצבאי יוכל לתת משפט הוגן וצודק לבאים בשעריו.

מה שחל על בית-הדין האזרחי ועל בית-המשפט האזרחי, ודאי שיש כל הצידוק וההכרח שהוא יחול גם על בית-הדין הצבאי בחוק השיפוט הצבאי, שכן הרכב השופטים בבית-המשפט הצבאי מחייב יתר זהירות, בכך שהוא כולל הן בעלי מקצוע והן קצינים, שזה לא מקצועם, וגם, כפי ששמענו בהסבר של סגן השר, בכך שהנושאים המובאים אליו הם נושאים פליליים.

לכן, אנחנו בהחלט רואים בחקיקה הזאת חקיקה מבורכת, שמקדמת נושא חשוב מאוד לכולנו, והוא – הבטחת עשיית דין וצדק תקינים.

דווקא בגלל העלאת הנושא בעת הזאת חשוב לי מאוד לקשור אותו עם נושא אקטואלי רגיש ביותר, שמתקשר באופן ישיר אל הבטחת שיקול דעת בלתי תלוי, עצמאי, ושאינו מושפע מרשויות משפטיות. ככל שהנושא רגיש יותר, ככל שהנושא מעורר יותר הזדהות וקושי, כך הוא מחייב יותר.

אני רוצה להעלות על נס את העמדה של הורים שכולים – שאול שילה ומשה תמיר – שבניהם נפלו קורבן באסון האחרון בצאלים, והם פנו אישית ובכלי התקשורת שלא לערוף ראשים, שלא להדיח, שלא להרחיק מן הצבא. אנחנו בהחלט עומדים מאחורי עניין האחריות האישית ועומדים מאחורי הערך של נשיאה בתוצאות, אבל יש דרגות ורמות שונות ויש דרכים שונות. בשביל זה יש רשות שיפוטית. אחרי החלטת ועדת החקירה, שהוקמה מייד אחרי האסון, הועבר הנושא למשטרה הצבאית. העובדה שחברים מהבית הזה, שנשאו בעבר בתפקידים בצבא, חברי כנסת, לוקחים לעצמם את הזכות לשפוט ולהחליט איזה פסק-דין ואיזה גזר-דין צריך להיות מוטל על אלופים ועל קצינים אחרים בצבא – זו נגיסה גם בסמכות בית-הדין הצבאי ובכל בית-דין וגם בעקרון הפרדת הרשויות, שכולנו אמונים עליהם.

דווקא כחברי הבית הזה אנחנו נקראים לגלות יתר רגישות לעניין ולאפשר לבית-הדין הצבאי, לאנשי הצבא למצות את הנושא. מטרייה פוליטית, מטרייה ציבורית – כן. התערבות ופסק-דין של רמטכ"ל לשעבר – זה דבר שלא ייעשה בבית הזה.

סוגיה שנייה. הצעת החוק הזאת חשובה, והיא מזכירה לנו נושא אחר. כולנו בבית הזה צריכים לדעת שחוק השיפוט הצבאי חל על תקנות שחלקן תקנות הגנה ותקנות לשעת-חירום מהתקופה הבריטית, שהארכו לצורך השעה, אבל עדיין הן שרירות וקיימות במדינת ישראל 1992. הבית הזה ייטיב לעשות לא רק בכך שייתן כלים ליתר זהירות בידי בית-הדין הצבאי, אלא הוא ייטיב לעשות אם ישנה את התקנות האלה. זה אות קלון על חברה דמוקרטית. נכון הוא שהתרבות הדמוקרטית שהתפתחה במדינה בשנים האחרונות – כי אנחנו יודעים שאצל הסורים זה גם נוצל בצורה לא נכונה – היא שמנעה מאתנו עבירות גדולות מאוד על זכויות האזרח של חלק מהאוכלוסייה החיה אתנו; אבל שינוי התקנות וחקיקה מתקדמת הם יעד.

לכן, בשבוע הזה שאנחנו שומעים בו פנייה מהממשלה – לשמחתנו, היא נסוגה מכך – שחברי הכנסת ירסנו את עצמם בחקיקה, זה דבר שאנחנו צריכים לדחותו בכל מחיר. החקיקה הפרטית. ביזמת חברי הכנסת השתיים-עשרה היא אות ודוגמה בשבילנו. דרושים יזמות ומעקב ושינוי דרסטי.

הרי איננו יכולים כך: מצד אחד עוד אין לנו חוק, מצד שני – להאט את קצב החקיקה החדשה. מדינה בת 44 מסתמכת על תקנות הגנה מהתקופה הבריטית ועל ממשל צבאי ועל תקנות מהתקופה העות'מנית.

אני מסכמת ואומרת בשמי ובשם סיעתי, שאנחנו תומכים בחוק השיפוט הצבאי כפי שהוצג פה על-ידי סגן השר. אל זה אנחנו מצרפים את הפנייה הנחרצת והמוסרית – שחלק מהבטחת דין צודק, ובוודאי בבית-דין של שיפוט צבאי, הוא ריסון עצמי של חברי הבית הזה, ולא רק של גורמים אחרים, על מנת לאפשר, דווקא באירועים קשים, עבודה שקולה, עם בקרה של הבית הזה. אבל נדרשת זהירות כמו מאש מההתערבות ומפסק-דין של חברים שנמצאים בבית הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת יוסי כץ, אחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת תופיק זייד, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת יגאל ביבי.

יוסי כץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי, למעשה הדיון בנושא הזה היה צריך להיות בשבוע שעבר, ואז הוא היה הרבה יותר אקטואלי. משום שבשבוע שעבר, מייד אחרי פסק-הדין שנגע לפרשת האונס שהיה או לא היה בשמרת, ראינו איך נעשית התנפלות על שופט בישראל ואיך דעת הקהל לא יודעת גבול ומותחת ביקורת קטלנית הרבה פעמים בלי לרדת לעומק העניין.

יש בכלל ויכוח עתיק-יומין, אם אין מקום להגביל את זכות הפרסום בכל מה שנוגע להליכים משפטיים ופוליטיים, כל עוד לא הסתיים הדיון או כל עוד לא הוגש כתב אישום. אין מחלוקת שאסור לפרסם דבר על עניין התלוי ועומד מתוך מגמה להשפיע עליו, ואין כל היגיון בהבדלה בין המערכת האזרחית לבין המערכת הצבאית.

אני אקצר בדברי ואומר דבר אחד: דווקא במהלך השנים האחרונות התנהלו בבתי-דין צבאיים משפטים שהיו חשופים לכלי התקשורת הרבה יותר מאשר משפטים אזרחיים. אני נמנה עם הצד השמאלי במפה הפוליטית. אני נמנה עם אלה שסבורים שצריך להעמיד לדין מפקדים וחיילים שמבצעים פקודה בלתי חוקית בעליל; והנושא של זכויות האדם יקר לי מאוד. אבל דווקא מי שהנושא הזה יקר לו, חשוב שידע גם להגן על אנשי הצבא העומדים לדין. אני ראיתי, כדבר בלתי הוגן לחלוטין, שהתנהלו משפטים נגד מפקדים ונגד חיילים, והעיתונות, התקשורת, שתו את דמם במהלך כל המשפט, הפגינו דעה ברורה וחרצו משפט עוד לפני שנגמר המשפט. גם המפקדים הללו וגם החיילים הללו זכאים להגנה של החוק, וזכאים לכך שהמשפט שלהם יתנהל בצורה הוגנת, בלי השפעה חיצונית. יותר מכך הדברים אמורים, כפי שציין סגן השר, לגבי המערכת השיפוטית הצבאית. גם היא זכאית לקיים את המשפט ללא לחצים. דיווח על מה שמתרחש – כן; מידע על מה שמתרחש – כן; אבל לא חריצת משפט של מפקדים ושל חיילים לפני תום המשפט.

לכן צריך לקבל את ההצעה בחיוב ולברך עליה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. תרשה לי רק לתקן אותך, כי ייתכן שפגעת, בלי כוונה, בחלק מחברי הכנסת. אמרת: אני נמנה עם הצד השמאלי, כי אני נגד – – –

יוסי כץ (העבודה):

לא אמרתי "כי".

היו"ר ד' שילנסקי:

ואני נגד זה שקצינים וחייילים מבצעים פעולות בלתי חוקיות. אני רוצה לתקן אותך: זה לא נוגע לשמאל ולימין. אנחנו כנסת ישראל, עם מוסר יהודי, וזה שייך לכל הכנסת. נכון?

יוסי כץ (העבודה):

אני שמח על ההערה. כדי שלא יחשדו בי, שלא יחשדו בכשרים, רציתי להדגיש שאני בהחלט אינני שולל העמדה לדין של מי שמבצע מעשים בלתי חוקיים. אבל גם מי שחשוד ונאשם במעשים כאלה זכאי להגנת המחוקק.

היו"ר ד' שילנסקי:

הרי אמרתי מראש, בהכירי אותך, שלא היתה לך כוונה לפגוע. אבל כדי שלא יתפרש כך, עזרתי לך לתקן. תודה רבה.

אני מזמין את חבר הכנסת מיכאל איתן – הוא איננו. חבר הכנסת תופיק זיאד – איננו. חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת חגי מירום.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סגן השר, אנחנו מעריכים ומכבדים מאוד את מערכת המשפט בישראל. אני חושב שבישראל יש לנו מערכת משפט אולי בין הטובות ביותר בעולם, מבחינת רמתה, ישרה, איכותה. עם כל זאת, השופטים – ויש לנו שופטים טובים – הם בני אדם שמושפעים מהסביבה. ואם אנחנו אומרים שצריך להוציא דין אמת, יש לאפשר דין אמת בלי שום תלות. היום אמצעי התקשורת משוכללים ביותר, בתחומים שונים, ואפשר לשנות את דעת הציבור ולהשפיע בעקיפין גם על ההחלטות.

אני הייתי פונה לסגן השר שישקול גם אפשרויות של קביעת תקנות ברורות, אילו משפטים צבאיים יהיו פתוחים ואילו יהיו סגורים, ולא להשאיר את זה רק לשיקול דעת של שופטים. יש נושאים צבאיים רגישים. אני חושב שבשנים האחרונות, צה"ל, קציני צה"ל וחיילים, היו בכותרות יתר על המידה. צריך להנמיך את הפרופיל בעניין הזה.

אני רוצה להביא דוגמה של עינוי דין, אם כי זה לא הגיע למשפט. אלוף-משנה אפי פיין, קצין מבריק, שנים שופכים את דמו, פוגעים בשמו ובכבודו, בעיתונות ובתקשורת. וגם חלקים בבית הזה תורמים לכך. והוא אפילו לא מגיע למשפט.

לא יכול להיות שיכתימו אנשים חפים מפשע, ואם כך לגבי אזרחים רגילים, לגבי חיילי צה"ל על אחת כמה וכמה. מכתמים לא רק את החייל אלא גם את המדים ואת צה"ל שעומד מאחוריו. אנחנו חייבים לכבד את הצבא שלנו, לשמור על כבודו, על שמו, והשם של הצבא נגזר משמות חייליו.

אני מברך על היוזמה הזאת, ואני מקווה שגם יצומצם מספר המשפטים הפומביים. אני יודע שיש מיעוט קטן של שופטים צבאיים, שמעוניינים ביחסי ציבור לקראת השפיטה האזרחית אחר-כך, לקראת היותם שופטים אזרחיים. ויש כאלה, לצערי, שגם מדליפים דברים כדי ששם יתפרסם. צריך לעקוב אחרי זה, ואם רואים שיש שופט צבאי שהמשפטים אצלו יותר מדי מפורסמים וזה חוזר שוב ושוב, יש אולי להסיק את המסקנות ולא לתת לו במה בצה"ל להגדיל את עצמו על חשבון כבודם של האחרים והצדק של אחרים.

בשם סיעתי אני רוצה לומר, שאנחנו תומכים בהצעת החוק ומקווים שתתקבל בהקדם.

ברכת היושבת-ראש את משלחת האגודה הפרלמנטרית גרמניה-ישראל

היו"ר ע' מאור:

לפני שאזמין את חבר הכנסת הבא, אני רוצה לברך בברכת "ברוכים הבאים" את המשלחת של הפרלמנט הגרמני לקשרים בין הפרלמנטים הגרמני והישראלי. ברוכים הבאים. I WANT TO WELCOME THE GERMAN DELEGATION. YOU ARE WELCOME AT OUR

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לך שתדברי בעברית, יש להם מתורגמנים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הם גם לא מבינים אנגלית.

הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין),
התשנ"ג-1992
(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אני מזמינה עכשיו את חבר הכנסת חגי מירום. בבקשה.

חגי מירום (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, במשך שנים היתה המחשבה אצל אנשים במדינת ישראל, כאילו בתי-הדין הצבאיים וחוק השיפוט הצבאי הם מערכת אחרת, שונה, שבה מתנהלים כללי משפט באופן פנימי, ובאופן כזה חלים עליהם כללים קצת אחרים מאשר במערכת האזרחית.

ההצעה שעומדת כאן היום היא הצעה מבורכת במובן זה שבעידן המודרני, כאשר בתי-הדין הצבאיים חשופים והדברים שמתרחשים בתוך הצבא נמצאים תחת עין המצלמה, בתחום ידיעתם של עיתונאים, מגיעים לידיעת הציבור והופכים לנושא בתוכו ובקרבו של הציבור, מן הראוי היה שכללי ה"סוב יודיצה" יתחילו להיות מוחלים גם על המערכת הצבאית.

חברי הכנסת, בימים אלה אנחנו נמצאים בעיצומה של סערה, שייתכן שתגיע גם היא לכלל העמדה לדין, או אולי תתפתח למשפט בתוך המערכת הצבאית, שיהיה לו אופי ציבורי ממדרגה ראשונה. ומי יוכל להסתיר ומי יוכל למנוע מעבר מידע מתוך בית-הדין הצבאי אל הציבוריות הישראלית? מי יוכל לומר, שאין לנו עניין כזה או אחר בדברים שייאמרו שם? ואז השאלה היא: האם הכול פרוץ? האם הכול אפשרי? האם כל אחד יכול לפרסם דברים בעניינים התלויים ועומדים בבית-הדין הצבאי, פרסומים שאי-אפשר שלא ישפיעו גם על הצוות אשר יושב בדין ואשר עושה את המשפט?

אני מברך מאוד על הגישה הזאת ועל התיקון הזה שמוצע פה, מפני שאני חושב שכללי ה"סוב יודיצה" יש בהם כדי לעשות צדק בכל מערכת משפטית, ובמיוחד בעידן שבו הדברים פתוחים וידועים. דרושה ההגנה הזאת גם לנאשמים, גם לעצורים, כאלה שעניינם עדיין לא מובא לדין, וגם לשופטים אשר יושבים בדין. המחשבה שהמערכת הצבאית צריכה להיות מוגנת, ביסודה היא מחשבה חשובה, נכונה, שאנחנו צריכים לאמץ אותה כלפי המערכת הצבאית.

חברי הכנסת, יש בבית הזה כאלה שאין דעתם נוחה ממערכת השיפוט הצבאית בכלל, ובימים אלה יש הסבורים שחלק מענייני השיפוט הצבאי צריכים להיות מועברים למערכת שיפוט אזרחית. מי שמעלה טענות כאלה, לפי דעתי לא מבין את המכניזם של הצבא, של הצורך בבתי-דין צבאיים ושל הצורך של מערכת כזאת לחיות את חייה השיפוטיים בתוך עצמה. זה לא כמו דבר אחר. שמעתי

אפילו היום חברי כנסת אשר מנסים להשוות את הדרך שבה, למשל, מעמידים שוטרים לדין בתוך המשטרה לדרך שבה מעמידים חיילים או מפקדים לדין בתוך הצבא. מי שגוזר גזירה שווה בין מערכת צבאית לבין מערכות אזרחיות, יש לו טעות בסיסית מאוד בתפיסת העולם הכוללת. מערכת צבאית היא מערכת שצריכה לארגן את חייה בתוך עצמה, היא צריכה לעשות דין צדק, היא צריכה להעמיד אנשים לדין, היא צריכה לטפל באנשים שמבצעים עבירות, אבל היא חיה את חייה הפנימיים, וחלילה לנו מלפרוץ את המערכת הזאת לכל עבר.

אני רואה בהצעה שעומדת פה, גברתי היושבת-ראש, איזה ניסיון נכון לשמור את מערכת המשפט הצבאית בתוך בתי-הדין הצבאיים, אבל להחיל עליה את הכללים המתחייבים מתוך החשיפה הציבורית הכוללת. אשר על כן, אני בוודאי תומך בהצעת החוק שמובאת כאן, ואני רואה בה נדבך נוסף בביצור מעמדו של בית-הדין הצבאי.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

ברכת חבר הכנסת ד' תיכון את משלחת האגודה הפרלמנטרית גרמניה-ישראל

היו"ר ע' מאור:

לפני תשובת סגן השר וההצבעה, אני מזמינה את חבר הכנסת דן תיכון, בתור יושב-ראש הוועדה לקשרים בין הפרלמנטים הישראלי והגרמני, לשאת את ברכתו.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נמצאת אתנו משלחת של האגודה הפרלמנטרית גרמניה-ישראל בראשותו של יושב-ראש האגודה, חבר הפרלמנט הגרמני יוהנס גרסטר. כמו-כן משתתפים במשלחת חבר הפרלמנט בורקהרט הירש, חבר הפרלמנט פטר קלר, חבר הפרלמנט ארנסט וולטמט, חבר הפרלמנט גינטר טיטיין, חבר הפרלמנט וולפגנג אנגלמן, מר מילר ומר מיכאל קלאוס.

חגי מירום (העבודה):

אין לנו כאן חברת פרלמנט?

דן תיכון (הליכוד):

כנראה לא, תשאל אותם הערב.

בהזדמנות זו אני רוצה להודות לחבר הבונדסטג הגרמני יוהנס גרסטר, יושב-ראש האגודה הפרלמנטרית, ולחבריו הנוכחים כאן על פעילותם הרבה לאישור פיצוי נוסף לנפגעי השואה שלא זכו עד כה לתשומת לב.

כאמור, הם הולכים ונעלמים, הולכים ועוברים מן העולם. והחברים הללו עשו מעשה אצילי כאשר נחלצו עמנו כדי לפתור את הבעיה של אותם רבים רבים, אשר עד כה לא זכו לסיוע מממשלת גרמניה. ועל כך אני מודה לחברי, חברי המשלחת. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין
התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992
(קריאה ראשונה)

היו"ר ע' מאור:

אנו חוזרים להצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992.

אדוני סגן שר הביטחון, האם ברצונך להשיב?

סגן שר הביטחון מ' גור:

לא, גברתי.

היו"ר ע' מאור:

אם כן, אנו ניגשים להצבעה. נערוך הצבעה ידנית. מי בעד החוק – ירים ידו.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 25) (פרסום בעניין התלוי ועומד בבית-הדין), התשנ"ג-1992,

לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

הצעת החוק עוברת לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

בזה תם סדר-היום. הישיבה הבאה – מחר, יום שלישי, בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:32.